

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

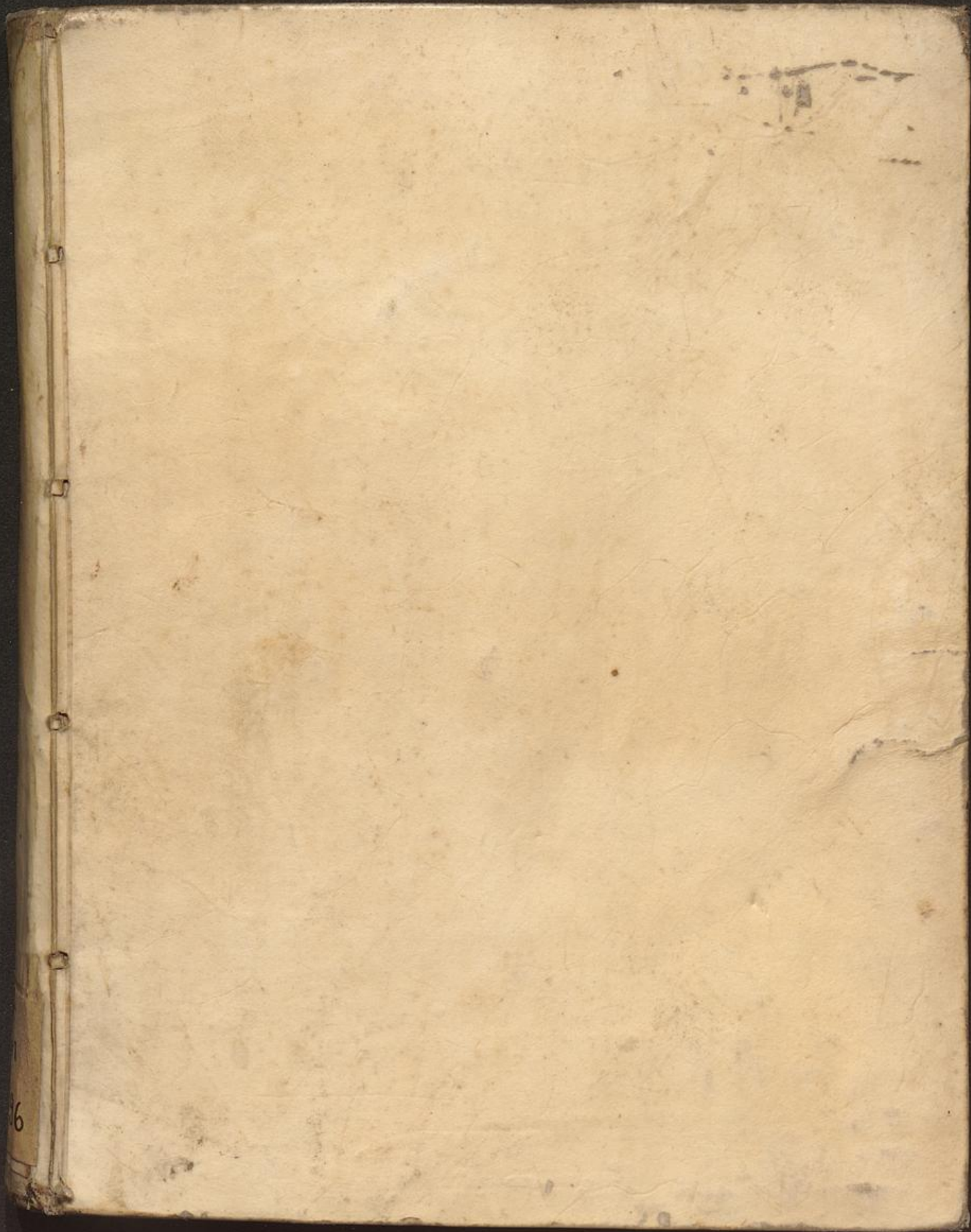
Universitätsbibliothek Paderborn

**Gabrielis Cossartii E Societate Iesv Orationes Dvae: I.
Aduersus Nouitatem Doctrinae. II. Extemporalis defensio,
aduersus Satiram Francisci Dumonstier**

Cossart, Gabriel

Parisiis, 1651

urn:nbn:de:hbz:466:1-12233

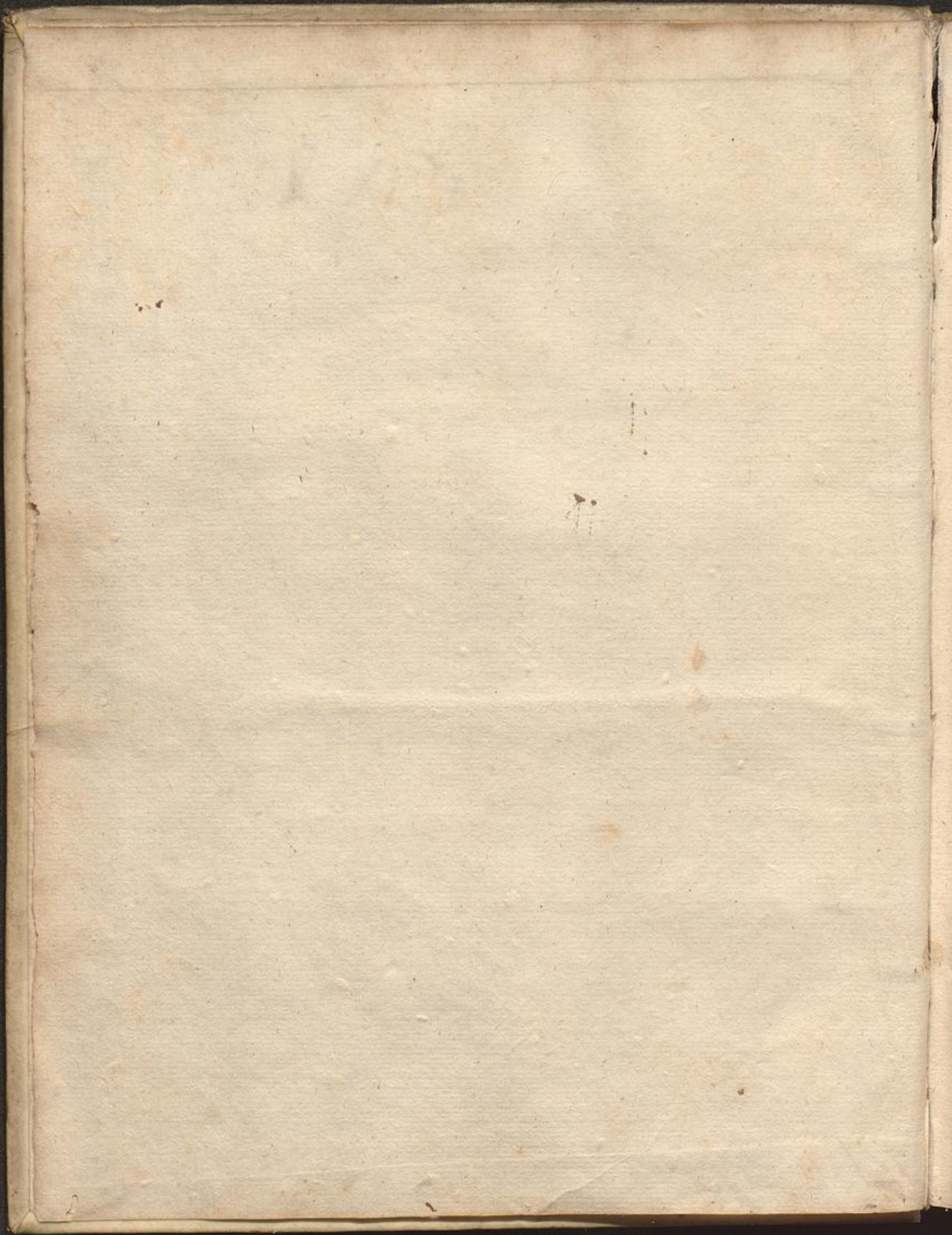
X XI. 37.

Th. 5796.

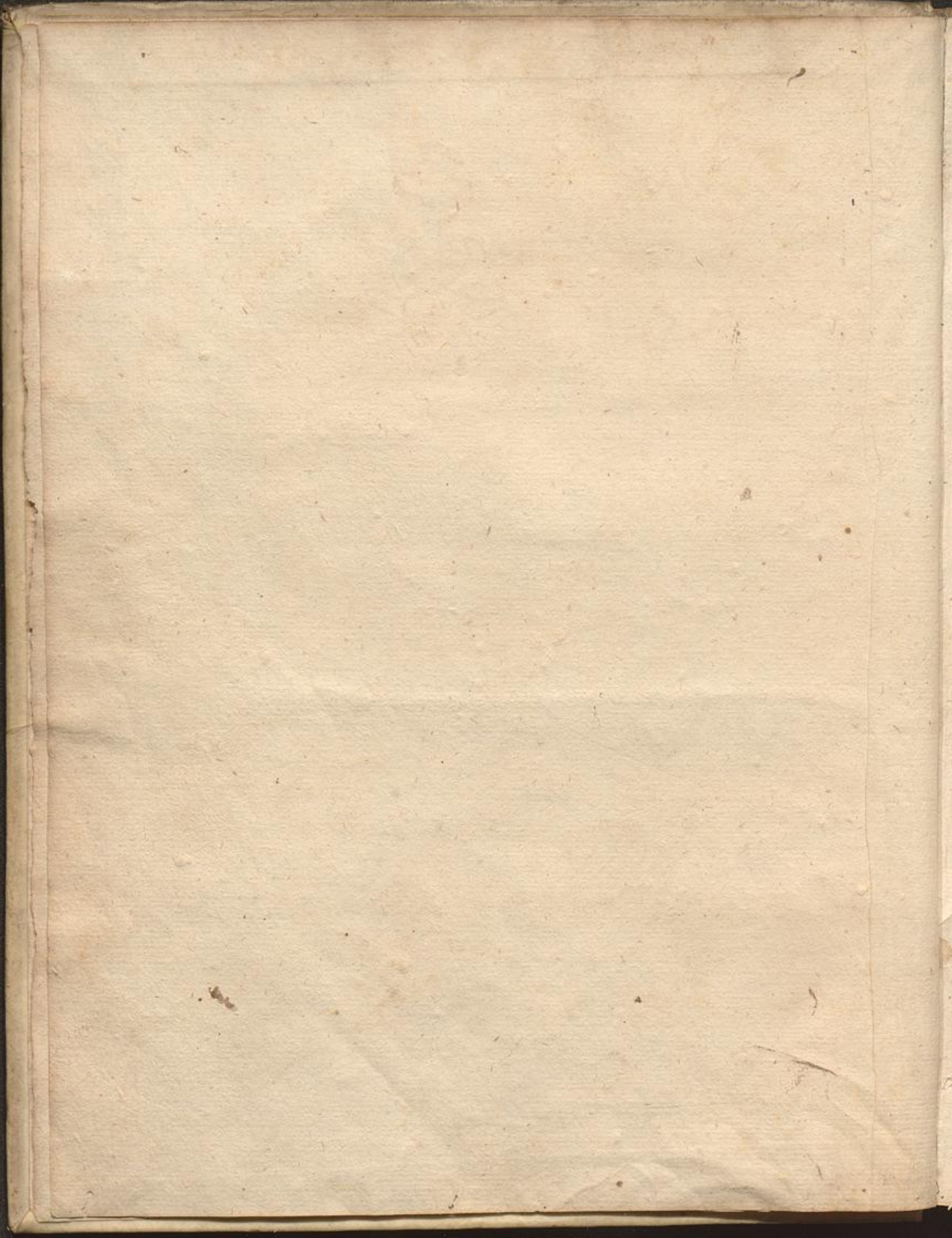
H XI

23

GABRIELIS
COSSARTII
E SOCIETATE IESV
ORATIONES
DVÆ:

- I. *Aduersus Nouitatem Doctrinæ.*
II. *Extemporalis defensio, aduersus Satiram
Francisci Dumonstier.*

PARISIIS,
SEBASTIANVM CRAMOISY, Regis &
Reginæ Regentis Architypographum,
ET
GABRIELEM CRAMOISY.
M. DC. LI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Apud }
} viâ Iaco-
} brââ, sub
} Cico-
} niis.

GABRIELIS
C O S S A R T I I
E SOCIETATE M S V
O R A T I O N E S
D V A S

I. Abusos Nuntiorum Politicorum
II. Extremorum de Rebus Publicis
Francisci Bonaventurae

P A R I S I I S
S E N T I A M
G A B R I E L I S
M D C L I I
C O N T R A P R O F A N O S

EXCELLENTISSIMO
 POTENTISSIMOQUE DOMINO
 D. FRANCISCO
 HOSPITALIO,
 COMITI DE ROSNAY,
 EQVITI TORQVATO, FRANCIAE POLEMARCHO,
 REGIO PER OMNEM CAMPANIAM
 ET BRIAM LEGATO,
 PARI SI OR VM
 GVBERNATORI, &c.

QVAE te dies doctissima ter-
 rarum urbi praefecit, VIR
 ILLVSTRIS SIME, eadem
 doctrinas omnes clientes effecit tuas :
 sed honorem tibi si nulla deferrent

A ij

EPISTOLA.

artes, præcipuum tamen opella hæc
nostra deberet. Fuit enim hæc, vel ip-
sius felicitas, vel humanitas tua; ut
te, vix orta, patronum, & quod
minimè ambiisset, laudatorem inuene-
rit. Nimirum quæ grata esse tibi à
dicentis arte non poterat, argumento
ipso placuit. De doctrinâ dicebam,
quæ tibi domestica semper, atque in-
ter arma ipsa contubernalis fuit: pu-
gnabam pro antiquitate, quam &
cognitione comprehensam habes, &
moribus insigniter expressam: dispu-
tabam de republicâ, in quâ eum obti-
nes locum, quem tui, pro eius tuendâ
& augendâ dignitate, labores, pu-
gnæ, victoriæ meruerunt. Ita fiebat,
ut cum libens dicentem audires, pon-

EPISTOLA.

*du*s orationi nostræ tui nutus adde-
rent ; quæ nec arbitrum magis ido-
neum nancisci , nec honestiorem desi-
derare fautorem poterat. Exire ita-
que gestit in tuo nomine , quo veluti
paterno gloriatur , ex quo tam beni-
gnè suscepisse visus es , & quasi ad-
optâsse nascentem. Neque verò tenui-
tatem excusat , aut quò minùs se ti-
bi consecret , exiguitate suâ deterre-
tur ; quæ quòd minima est , non ideo
tibi minimum debet. Suum enim O-
ceano vectigal non famosi tantum
amnes , sed etiam riuuli & exiles
aquulæ pensitant. Adiri te ab eâ non
grauatè feres , quam dum ipse tam
comiter adiisti prior , beneficio prouo-
casti. Vtinam autem , quantum no-

EPISTOLA.

bis aditu illo tuo decus attulisti; tantum hæc tibi, & tam illustre observantia nostræ monimentum referret! Sed cùm impar sit huic dissolviendo nomini, nedum expediendis aliis, quibus tibi sumus obstricti, haud paulò maioribus; quod potest unum, debiti professione fungetur.

A. T.

Addictissimus
 GABRIEL COSSARTIVS
 è Societate IESV.

GABRIELIS COSSARTII
 E SOCIETATE IESV
 O R A T I O
 ADVERSUS NOVITATEM
 DOCTRINÆ:

*Habita Lutetiæ, ad Scholarum Claromon-
 tanarum Instaurationem.*

VI. NON. OCTOB. MD. LXX. L.

ET V S est illa, & à magistris Po-
 liticæ doctrinæ summo consen-
 su posita lex, Viri Illustrissimi,
 vt quidquid est affine nouita-
 ti, summoueatur ciuitatis aditu,
 longéque à populi moribus & studiis arcea-
 tur. Sic enim sibi persuadent homines sapien-
 tissimi: cùm Imperium omne vetustate, tan-
 quam altis radicibus, nixum fundatúmque sit;
 vetustate, tanquam plenâ iam & adultâ luce,
 splendescat: nihil esse, quo certiùs vel decus
 extinguere reipublicæ, vel firmamenta conuelli,

quàm nouitate possint. Quamobrem pellen-
dam esse republicâ pronunciant velut ho-
stem; neque tantùm cùm insurgit, & mina-
tur palàm, summâmque rerum aggreditur;
sed etiam cùm ludos exiguis in rebus inno-
xios ludit, cùm blanditur, cùm fauet, exitio-
sam habendam esse, & ex toto fugiendam:
vt pestilentia non tantùm grauiores auras,
pleniorésque afflatus, sed etiam anhelitus le-
uissimos, suspicionémque ipsam periculi decli-
namus. Omnino id sunt in rep. nouitates, quod
in oceano venti, qui cùm aspirent blandiùs
primùm, fluctúsque mulceant propè ad deli-
cias, mox in tempestates & naufragia desi-
nunt; aut si minus atrocitatis habent, inani-
tatis certè habent plurimum, & qui mare
commouerunt cum periculo, iidem sæpe si-
ne cuiusquam commodo euanescent. Vtinam
autem, vt plerumque venti, ita nouitas sem-
per omnis sine procellis & ruinis euanesce-
ret! vtinam non assuefaceret ciuium animos
antiquitatem fastidire, cuius tantam in vulgus
reuerentiam vult esse magnus regendæ reipu-
blicæ auctor Aristoteles, vt instituta veterum
etiam minùs idonea tolerari malit interdum,
quàm suspicionem præberi populo, posse ali-
quid rescindi, quod sit à maioribus constitu-
tum.

*L. 2. Poli-
tic. c. 6.*

rum. Fluctuaret enim semper respub. neque posset vnquam firmo in statu consistere, si pro cuiusque libidine aliud ex alio commutare fas esset. Blanditur nouitas quidem, sed insidiosis illecebris, quæ populum sic adiungunt sibi, vt à repub. diuellant; sic admirationem excitant sui, vt contemptiōnem pariant vetustatis: rapit omnium mentes, sed eo plerumque impetu, qui remp. concutiat: inflamat animos, sed iis facibus, quæ ad regnorum incendia exardescant. Quæ res tam persuasa Romanis fuit, vt labem in ipso vocabulo nouitatis hæere voluerint, & turbulentos ciues, hostésque patriæ, satis à se notatos duxerint, si rerum nouarum cupidos appellarent. Quòd si tam præceps & lubrica nouitas est, tantúmque habet ad nocendum vniuersa periculi: multò est tamen illa doctrinæ, quàm rerum cæterarum, ad labefactandam remp. sapientibus visa procliuior.

Quamobrem cùm nos præcipuè pars illa spectet, munúsque docendi nostrum, cuius intermissam de more professionem instaurare hodie dicendo sum iussus: iam inde ab hoc aditu, id omnium nomine profiteor vnus, nouitatem non segniori quàm antè curâ prohibendam ab his scholis esse, quæ nunquam nisi

B

ad reipub. ciuiumque commoda, patuerunt. Quæ disciplinæ ratio vt intelligatis, Auditores, quàm iusta sit, quàmque meritò nostra: hoc aio: vt illa seruetur, omnium interesse, patriæque communis; & effecturum me hac oratione confido, doctrinæ nouitatem reip. periculosam esse. Et quoniam non priuatam hîc personam sustineo, sed communi fungor munere, omnium, quas scholæ nostræ profitentur, artium aperiendi curriculi: non hærebo in vno quodam genere disciplinæ, sed palàm in vniuersis faciam, quàm tutas, si saluam rempub. volumus, à nouatorum iniuriis esse oporteat: simul id perficiam, vt me nemo putet vni cuiquam recenti doctrinæ infensum ad dicendum venisse, cuius sermo ad omnes æquè pertinebit.

Atque hoc primùm affirmanti mihi quis non assentiatur, quæ res timeri publicis rebus à nouitate solent, eas nouorum dogmatum maximè proprias esse, turbas, dissidia, factiones? Fouent scilicet ingenia foetus suos, amantque perditè, & nouitia inuenta, vt pusiones suos nutriculæ solent, suauius deosculantur, pugnaciúsque defendunt. Non desunt qui recentem partum suscipiant, vt proprium, & suum: tot parentes habet, quot amatores nancisci-

tur: atque ut quisque vetustiore doctrinâ minimè instructus, & eâ quasi orbatus est; ita nouellam hanc cupidissimè adoptat. Vix nata est, cùm factionis est mater. huic efferendæ patroni sui student impensiùs, hanc ambitiosius prædicant; siue homines arrogantissimi hanc vnam plurimi faciunt fastidio cæterarum; siue cùm illius infirmitatis sint inanitatísque conscij, vim illi atque robur à sectæ conspiratione quærunt; seu demum, cùm non temere soleant auræ illæ nouitatum, nisi à turbulentis ingeniis excipi, obsequuntur hi parentque indoli suæ, & turbas, vbi nactos se occasionem putant, moliuntur. Hinc iam quasi discessione factâ, feruere incipiunt contentiones partium, pugnatur magnis animorum ardoribus, atque hoc pertinaciùs pugnatur, quòd ingeniorum certamen est: quorum cùm ignea & cælestis natura sit, quis miretur ex eorum conflictu exprimi fulgura quædam & tonitrua, quibus omnia perturbentur? Quis non intelligat quàm facilè pariant discrepantes sententiæ studiorum dissimilitudinem & voluntatum, disiungantque concordiam illam ciuium, quâ vnâ maximè reipub. quies & tranquillitas continetur?

Familiam ducis emerisæ nuper philosophiæ:

præclarè, nisi recens omnis secta, seu contumaciâ fautorum, seu fato alio quodam, obnoxia turbis esset. Nouum doctrinæ figmentum architectatus es: bellè, nisi vetustam alteram & suâ canitie venerabilem, exemplo pessimo, arrogantius sustulisses. Innoxium est tuum illud scientiæ genus, neque ad remp. attinet: commodè (dandum enim est aliquid tibi) commodè inquam, si stare hîc nouandi libido possit. Sed quis hoc non videat, illam modicâ in re audendi impunitatem, gradum esse ad maiora deinceps tentanda iactum; illósque ipsos, qui nouis aliquando rebus inductis rempub. impulerunt in præceps, prolusisse minimis initiis ad decretoria facinora, & exiguis in rebus audaciæ tyrocinium posuisse?

1.7. de leg.

Quid est quod videri leuius in republ. possit, quàm ioci, lusúsque pueriles? horum nouitate, tanquam ad perniciem exitiúmque propensâ, benè temperatis ciuitatibus summus reipubl. artifex Plato interdicit; obseruari iubet, quibus se pueri ludis oblectent; vetat ne quos vsurpare sinantur, nisi consuetudine receptos; si secùs faxint, si quod inter eos vigere lusionis genus coeperit præter morem patriæ, modúmque communem: tum verò, quantulum id cunque iudicetur ex sese,

id tamen tantæ vir grauitatis & iudicij, affirmare totidem verbis non veretur; non esse pestem vllam reipub. hac ludorum à pueris adhibitâ nouitate maiorem. At quid admodum ciuitatis interest, an equitent in arundine pueri, an in corbe nauigent? quid aliud diceret, si bello duces, non pueri ludo certarent? aut quæ posset ab eo maior adhiberi cautio, si de reip. non de pilæ conseruandis legibus præciperet? perinde quasi cum pila & trocho, fortunæ orbis, & Græciæ fata verterentur. Profitetur nimirum, non tam à se quid pueri moliantur in præsens, quàm quid grandiores iidem aufuri sint, timeri; corrumpti teneram indolem, animosque peruertere illâ morum inconstantia, & desultoriis cupiditatibus; neque ciues olim in reipub. quietos fore, qui semper fastidio præsentium assueuerint. Quapropter eâdem interdictum lege, ac propè religione vult, ne vel carmina modulentur, nisi vsitata; vel ad numeros saltent, nisi patrios; vel formam adsciscant vestium, nisi popularem: in his, omnique vitâ communi noui quidpiam comminisci, nefas esse. *did.*

Et erit, Auditores, erit vt minus in ingenis artibus videatur ad rempubl. momenti, quàm in nugis pueritiæ constitutum? interest

reip. quibus pueri ludis indulgeant, non intererit, quam iuuentus disciplinam accipiat? è re communi est quid saltent, non erit quid litterarum addiscant? refert patriæ quibus induantur vestibus, non quibus artibus imbuantur? periculum est, si friuolis etiam, & ludicris in rebus deflectatur à patriâ consuetudine; in doctrinis vnis, erunt artes quædam alieniores, quàm vt ad rempubl. pertineant? nouari, antiquari, permisceri omnes impune poterunt.

Propulsanda est certè nouandi libertas à disciplinis omnibus, ne tandem in aliquâ vnâ noceat. Cùm enim illæ non tantùm subtiliter differendi leges & acutè intelligendi contineant, sed etiam benè honestéque viuendi; neque viros solùm eruditos sed etiam bonos ciues instituant; cùm omnia priuatæ, ciuilibusque vitæ officia temperent, omnia sacrorum iura describant: hoc diligentius est licentia omnis a toto illarum corpore cohibenda. arcenda est nouitas ab ipsarum limine, ne interiorē in sedem grassari pergat: prohibenda eius in dialecticam incurfio, ne hinc in mores hominum, in descriptionem reipublicæ, in legum sanctitatem, & religionum irrumpat: ne in res maximas recepta, tempe-

states faciat, quæ turbas aliquando in minimis excitauit.

Nam ubi semel erupit hæc vâsania, quem audendi sibi modum facit? Rarò acquieuit in maiorum sententiis, cui nouam aliquam fabricari, & promere de suo impune licuit: at siue delinitus prioris inuenti laude, siue hoc hominis ingenium est; vbique parturit, vbique suus esse vult: nihil in mora est antiquitatis auctoritas, ex quo neglecta semel, & inuerecundè despecta est: displicent militares viæ, quia tritæ vulgaresque sunt: quærendi noui quidam in omni scientia calles, nullius adhuc tentati vestigiis, nullius suspitione & coniectura indicati. Et verò cùm ad doctrinas omnes idem afferatur ingenium: quid exspectandum est ab eo, cuius temeritas periculum in arte vnâ fecit, nisi vt peræquè tractentur ab eodem omnes; neque politicæ disciplinæ parcat, qui temerè in reliquas & petulanter incurrit. Quantò est igitur consultiùs, pestem illam, in re tenui, in eruditionis parte maximè otiosâ, minimèque per se suspectâ blandientem elidere!

Neque id verò commentitiæ cuiusdam est reip. proprium, cuius conceptam animo formam sic expressisse Plato dicitur ad specimen

optimè constitutæ ciuitatis, vt non descripsisse remp. sed optâsse sit visus. Nihil profero, quod sæpiùs non sit ad huius regni salutem & incolumitatem, regum nostrorum edictis, & Senatûs auctoritate prouisum. Turbabat Petrus Ramus in Parisiensi academia (quæ tota repugnabat) & reiecto peripatetico differendi genere, nouum quoddam dialecticæ simulacrum excitauerat: huius doctrinam Franciscus primus publicis litteris damnatam compescuit: ipsi scholis in posterum omnibus, omnique docendi munere interdixit. Irrepserrat in eandem academiam hæc, quæ Nominalium appellata est philosophia: eam Ludouicus XI. regum nostrorum, ex omni memoriâ, reip. regendæ prudentissimus, exterminari scholis Parisiensibus omnique regno iussit, premi auctorum libros, contumaces exilio multari. Et Ludouicus quidem, præter vniuersum odium nouitatis, hoc etiam promptiore animo sectam illam in rerum nominibus illudentem oppressit; quòd intelligeret, quantas excitâisset vbique turbas illius princeps Ochamus: qui à nouandæ doctrinæ confidentiâ, ad nouarum in rep. rerum molitionem profiliès, aduersus Pontificem Maximum cum Ludouico Bauaro Cæsare conspirauerat,

eúmque solebat hortari, vt fortiter ferro faceret, se interim stylo acriter pugnaturum Franciscus verò prælagire iam inde videbatur quoniam esset illa Rami euasura temeritas, hominis quo insignius exemplum posteritati nemo dedit, quàm fœdè illa nouitatis intemperantia à minimis initiis ad ipsius reipubl. labem & exitium gliscat: qui cùm nouam grammaticam, nouâ docendi viâ, nouisque præceptionibus edidisset; cùm in rhetoricæ principes, linguâ stylóque inuectus, spreuisset Aristotelem, risisset Tullium, Quintilianum explosisset, nouamque esset ipse dicendi artem fabricatus; cùm in philosophiâ tragœdias, aduersùs philosophiæ parentem, excitâisset: ad extremum idem homo in theologiâ fuit, librósque scripsit de Christianâ religione quatuor, flagitiosâ nouitate infames: hinc res nouas cum Caluini grege molitus, & in magnâ illâ perduellium internectione, Lutetiæ peractâ, inter hostes patriæ obtruncatus est.

Non desiderauit respub. eandem, in reprimendâ ingeniorum lasciuiâ, ordinis amplissimi diligentiam: sed & probata est in illâ Rami causâ; & toties, in doctrinæ insolentiam, senatûs decreta facta sunt, quoties emersit il-

la, & vetustioribus disciplinis insidiata est: ut hæc monumenta essent, quanti curam hanc ad reip. quietem interesse publicum Galliaë consilium iudicaret.

Quæ principum, magistratuumque sanctiones, cum in omnem doctrinaë novitatem graues & seueræ: tum verò in eam quæ religionem attentaret, hoc grauiores fuere semper, quò propius ab eâ, præsentiusque periculum imminere visum est. Reguntur certè, reguntur à præpotente Deo respublicæ: neque aut rigidâ quâdam necessitate fati, aut præcipiti volubilitate fortunæ; sed æternæ mentis numine, & prouidentiâ gubernantur. Nutu fundat imperia, nutu destruit: præscribit iis diurnitatis & potentiaë fines, eorumque amplitudinem suo fauore metitur. Quapropter hoc regnis vsuuenire, frequentibus experimentis edocti sumus, ut perinde atque religionem curarent, quæ nostra vna cum Deo consuetudo est; ita vel starent eorum res, vel labarent: neque gentes vllæ sacrorum abiecerint & cerimoniarum formam, quæ non reip. quoque amiserint.

Neque verò tunc læditur religio solùm, cum peregrinis ritibus, & abhorrentibus à primâ institutione sacris, tota corrumpitur: sed

etiam cùm alienæ doctrinæ, quamuis in specie incorruptæ, afflatu leuiore perstricta tentatur; tunc eius maiestatem imminui, ei periculum, patriæque adeo, creari putandum est. Nam si nouare fas esset cuius, qui modò præfaretur, nihil à se nisi sanctum afferri; qui nouandi finis esset? aut quod tandem theologiæ nostræ vestigium teneremus? Quid quòd non est religio ex iis concreta partibus, quarum aliæ dissolui, intactis aliis possint? sed eius ita coagmentatum corpus est, vt totam commoueat, qui eam aliquâ parte concusserit; ita simplex atque indiuidua ratio, vt supersit ex eâ nihil, si quid vel modicum ademeris. Quidquid religioni addideris, superstitio est; quidquid detraxeris, sacrilegium. Virgo est: intactam seruari oportet; neque vel attrectari temere, vel delibari quidquam ex eâ, sine probro, & incesti suspitione potest. Quamlibet sit præclarum & illustre nouum illud doctrinæ munus, quo donandam religionem suscipis; similis mihi vidêris adulteri, qui magnis conditionibus virgini stuprum offerret. Vetusta eadem, & cana est: eam fucus & cerussa non decet; illudit eius ætati, quidquid nouarum est elegantiarum, & adscititiæ pulcritudinis, recenti artificio com-

paratæ : atque vt senili maiestate , veneranda est ; ita nouis in cultu instructûque deliciis , & omni comptioris meretriculæ mundo adornata vilesceret. Quòd si & violatur hæc , minimarum rerum inductâ nouitate ; & eâ læsâ regnis à vindice Deo conuersiones , & exitia impendent : intelligitis , auditores , quàm sit è republ. defendi nouatorum audaciam omnem ab eâ doctrinæ parte , quâ sacrorum interpretatio continetur.

Sed quoniam illi religionis corruptores duci religione , metûq; numinis non solent , Deûmque ac Diuina omnia nullo habent loco ac numero : relinquam vniuersum illud argumentorum genus : iis agam vnis , quibus cum profano quoque pugnarem , rémq; patiar humanis rationibus & iudiciis æstimari.

Ex omnibus , quæ concitationes efficiunt animorum , éstne aliquid , auditores , quod vim naturâ maiorem his duobus habeat ; nouitate , dico , & religione ? Habet hæc multum auctoritatis , illa plurimum illecebræ : hæc animis imperat , illa blanditur : hæc veneratione populorum , illa eorundem amoribus ; vtraque , admiratione excipitur. Et religionis quidem tantam esse vim , ipsi religionis & pietatis expertes homines duxerunt , vt eam in republ.

iusserint ad regendos, continendosque populos præcipuo studio curaque seruari: nouitatis verò ea semper gratia fuit, vt nouarum inuentores rerum, & artium, Dij quondam à profanis gentibus habiti, & consecrati fuerint. Quæ si concurrant ambæ, simulque conspirent; si nouitas blandimenta sua religioni, religio suum nouitati pondus & maiestatem addiderit: nihil erit, vel suauius ad illiciendos animos, vel potentius ad eosdem, quamcunque libebit in partem, impellendos. Quare hoc semper consultissimi quique rerump. moderatores diligentissimè prouiderunt, ne qui existerent noui religionum interpretes, auctoresque sacrorum, qui doctrinis suis infatuarent ciuium animos, adiunctosque sibi & religionis nexu, & gratiâ nouitatis, possent ad quiduis audendum abducere.

Quibus sunt aliis artibus ad Europæ perniciem grassati illi tot rerump. euerfores, geminæ voragines scopulique regnorum, infanda ad omnem Christianæ gentis memoriam nomina, Lutherus, & Calvinus? Nouæ theologiæ figmentis, laruisque religionum recentibus, emotæ ciuitates, conuulsæ prouinciæ, turbata imperia, omnis Europa concussa est. Quam ante istorum tempora viam perdendæ Asiæ

Africæque, & excitando sibi regno Mahometes iniit? tenuis & sordidus camelorum pastor, nouæ doctrinæ magister repente factus, diuinum quendam afflatum animi simulans, cælestiumque congressum, multitudinem superstitione captat, superstitionem armat audaciâ; tot militum ductor, quot discipulorum antè doctor fuerat, religione allicit, armis terret, vastat, incendit, imperat.

Lucret.
lib. 1.

Tantum religio potuit suadere malorum.

Imperiosa religio! seu tu verâ, seu falsâ persuasione niteris, utrobique imperiosa, & summa dominatrix animorum! Parem adhibet concutiendo terrarum orbi machinam, quisquis hac industriè & solerter utitur: neque populos certiùs regere quisquam potest, quàm qui eos hoc freno moderatur. Cùm enim sit omnium innata & infixæ mentibus notio superioris cuiusdam naturæ, cuius pendere nutibus se, fortunas suas, alteriùsque adeo vitæ felicitatem intelligant: naturâ fit, ut quo quisque se magis amat, hoc sit in eius cultum reuerentiâque propensior. Nihil est eâ populis antiquius, quàm nihil vel cum rebus suis coniunctius, vel per se augustius esse ducunt: hanc traditam sibi à parentibus præcipuam possessionem, neque tam rerum suarum, quàm

sui partem reputant, hærentem in ipsâ naturâ, & intimis sensibus admirabiliter insculptam. Quò fit, vt noua religionum interpretamenta, eodem animo nonnumquam excipiant, quo recognoscerent indicatam sibi partem aliquam insignem paternæ hereditatis, quæ diu latuisset. Hinc eorum inflammantur studia; atque vt nihil habent eâ re carius, ita nihil est, quod huius accipiendæ, & conseruandæ causâ non audeant: neque morantur eos vlla pericula, cùm hac specie velata sunt.

Ex quo funestissimum etiam illud accidit, cùm nouæ religionum doctrinæ ostentare se populo cœperunt, vt dissidentibus ciuium animis, & partim nouitate abreptis, quæ leuiores impellit; partim antiquitate stantibus, quæ grauiores retinet; vtrisque religione nitentibus, quam omnes affectant; secum ipsa luctetur intus resp. & à se quodammodo diuisa æstuet, eæque concitentur in ipsâ turbæ seditionum, quibus concordia ciuium, vis legum, auctoritas magistratuum opprimatur.

Nam ciuium quidem, in illis de re tantâ diuortiis, quæ potest esse caritas, & conspiratio? quæ non fouebuntur dissensiones, cùm ruptum erit vinculum illud publicæ societatis; fietque discordiæ fomes, qui concordiæ

nexus antè fuerat ? quæ non aperta odia palàm erumpent , cùm inter se discordabunt eâ de re , quæ publica & omnium communis est ? quàm erunt sæui atrocésque conflictus animorum , cùm pro aris vtrique certabitur , & in religionem religio pugnabit ? Etenim vt nunquam inter se , nisi acerrimè , fratres oderunt , propterea quòd summum illud odium oportet esse , quod fraterni amoris vim superare potuerit : sic eorum , quos eiusdem religionis quasi cognatio & germanitas quædam coniunxerat , dissociari non possunt animi , nisi crudelissimis diffidiis , quæ pristinæ coniunctionis recordatione , vehementiùs ingrauescant.

Legum verò quæ tunc esse vis , aut quæ vigere disciplina poterit ? Sunt enim profectò leges ab imperiorum conditoribus religione fundatæ , vel quòd præscripta illa officiorum vitæque communis à vitæ magistrâ religione petenda duxerunt ; vel certè , vt venerationem iis maiorem adsciscerent : & si fortè præcipientem furore ac desperatione populum , poenarum metu regere , aliquando leges non possent ; tunc eundem sanctitate suâ quadam , & quasi diuinitate continerent . Quare cùm religionem afflare doctrina insolentior , cùm per-
mulcere

mulcere ciuium animos & commouere cœperit : quid aliud, quàm periclitari leges, eâsque vel subducto solo ac fundamento ruere, vel concusso labare necesse est?

Quid interim magistratus? alteri fauebit parti? alterius offensionem incurret: neutri se addicet? vtrique erit inuisus. vereri enim & amare quî possint, quem nullius religionis hominem ducunt? aut quam huic inesse religionem putent, qui nullam profitetur? Quæ magistratuum auctoritas, quàm parum tuta sit inter huiusmodi sectarum nouitates, & temerarias commutationes sacrorum; intelligimus, auditores, ex eorum hominum gestis, qui religioni nostræ aut vetustas opes detrahere, aut noui quidquam aspergere recentis doctrinæ fuco tentarunt: quorum illud semper ingenium fuit, vt impatientes dominationis essent, potestatemque principum, occultè primùm & quasi per cuniculos, tum vbi tempus ferret, apertâ vi & professis odiis oppugnarent. Et verò cùm sit illud peculiare Christianæ professionis, vt demissis omnes subiectis que mentibus simus: proprium hoc contrà videtur eorum esse, qui eius immutare leges, & peruertere instituta conantur, vt maiorum imperium superbè, arrogantèrque de-

D

tredent. Quàm proclive est, vt qui tot seculo-
rum, tot ingeniorum venerandam auctorita-
tem spreuerit, hominem vnum vereri tandem
& obseruare dediscat? quàm affine, vt regia iu-
ra conculcet, qui Diuina protriuerit? Parit vi-
uendi licentiam, illa opinandi, & sentiendi li-
bertas: assuescunt præfracta ingenia, suæ sen-
tentia, sui que iuris esse: vitæ suæ volunt esse
arbitri, qui religionis fuerunt: inter subsellia,
contumaciæ rudimenta ponuntur. Quis eum
miraretur excitare in repub. turbas, qui priùs
in academiâ suâ turbâisset? violare magistra-
tuum edicta, postquam ordinis sui decretis pa-
rêre recusâisset? & quam expertus esset in euer-
tendis Diuinis legibus audaciam, eam deinde
in regiis exercere?

Sed nihil hominum hæc indoles per se no-
ceat, sint quieti, sint tranquilli; nihil aut mo-
liantur in rep. turbatum, aut deinde molitu-
ri sint: etiam ipsis quiescentibus, patriam eo-
rum doctrina pessundabit. Nouâ scilicet im-
butus disciplinâ populus, nouis institutis vi-
uere incipit, nouoque ingenio: neque pos-
sunt alij mores, non ciues alios, aliâque adeo
rempub. efficere. Inducantur licet honesti ri-
tus, salutarésque per sese, & priscis haud pau-
lò meliores: nocebunt tamen, neque tantum

erit in re ipsâ commodi, quantum ab illius nouitate periculi creabitur. *Ipsa* quippe *mutatio consuetudinis* (liceat magni Augustini verbis uti) *etiam quæ adiuuat utilitate, nouitate perturbat.* Ut enim relinquere quotidiana victus ratio, & contraria quædam adhiberi non potest, quin tentari valetudo incipiat, & temperatio corporis tota commoueri: ita nouis populi studiis, nouoque vitæ genere turbari necesse est reip. statum, quæ nullis aliis conseruari moribus potest, quàm quibus assuevit.

Quid igitur si praua per se ac perniciofa sunt instituta illa, quæ temeraria nouitas inferre docendo aggreditur? Quid si malè in rep. doctores ipsi animati sunt? Et sunt profectò: neque vllus eorum esse solet, qui tantum patriæ non sit, quantum pietati, & sacris inimicus. Nam vel excitant in rep. turbas, vt velificentur nouæ religioni, quæ nunquam faciliùs, quàm inter tumultus inuecta est: vel nouam religionem afferunt, vt rep. perturbent, quam norunt hac re maximè vnâ concuti, & euerti posse. Vtrumuis spectent, patriæ pestem vtrinque machinantur. Quis vllam in rep. seditionem vidit, quam isti tanquam flabella quædam non agitent, auerentque?

D ij

quæ turbæ fuerunt, quarum occasionem non captauerint; quibus alendis, consilio, calumniâ, sumptu, omni ope atque operâ, non studuerint? aut quis hoc non videt, factiones illas iam collectas conflatasque, ad manum esse cuius ex optimatibus factioso, tanquam expeditas, stantésque in procinctu, & ducis alicuius nutum expectantes? Quod si gentibus cæteris ignotum antea fuisset, nostris cladibus superiore seculo didicissent. Sed & suis ipsæ sunt eruditæ casibus, vixque vlla est, cuius in sinu impressa non existat tristissima quædam ad memoriam vestigia, ex quibus intelligere posteritas queat, quid in illâ religionum nouitate, vel sectatores factionibus; vel doctores, furore & violentiâ; vel doctrina ipsa, suâ peruersitate & malignitate quadam, publicis rebus minitetur.

Græcia, regum olim parens, alumna maiestatis, omnium magistra & domina populorum, quæ te fata tot spoliarunt opibus, & ornamentis, quorum ex omni splendore, vna tibi nominis vmbra superest? Obsolescere apud te coepit antiquum illud imperij decus, cum primùm vetustæ religionis integritatem nouis opinionum commentis adulterare coepisti. Fuerunt diuortia doctrinarum, & perpetuæ

de mysteriorum nostrorum sanctitate contentiones, tot bellorum prænuntiæ, quæ te, tuæque sacra expilarunt. Multata est illa Diuinis de rebus decernendi libertas, durissimâ seruitute, quâ deinde pressa es: exemplumque in te positum est, in quo gentes omnes agnoscerent, præcipitem illam sacris in rebus innovandi licentiam, vel causam exitij, vel omen impendentis calamitatis esse. Pacata esses, Britannia, nisi te hi turbines agitassent. Ex quo inhiare cœpisti ad omnes de religione doctrinas, & suspena ex illis auris esse; nulla tibi quies à tempestatibus, & naufragiis fuit. Olim fortunata, nunc incerta erransque insula, quasi eruta radicibus tuis, & à fundo reuulsa, fluctuas: tot abrepta ventis in diuersa pellentibus, quot varias pugnantésque sectas vna secuta es: tot lacera partibus, quot te formæ superstitionum contrariæ diuidunt, distrahúntque: cadauer imperij, ex quo apud te anima imperij auita religio extincta est: aut potius, ex quo nouas alias accepisti, similis eorum hominum, qui cum sint à multis infessi correptique impuris spiritibus, raptantur ab iisdem, vexanturque sæuissimè, suumque in se furorem exercentes, non membris, non capiti parcunt; neque possunt suo regi spiritu, dum à multis

alienis, & aduentitiis agitantur. Vnde apud vos, Belgæ, tanta rerum est superiore seculo facta conuersio? eiecti principes, vt plebs imperaret; noua in vrbiū ruinis fundata resp. quæ sita vitæ libertas, inter cædes mortemque certissimam, cui nusquam amplius theatrum, quàm in angustâ illâ portione terrarum pauerat. Illos tumultus, illas prouinciarum vestrarum ærumnas, & perpetuas tot annorum tempestates, sparsa temere apud vos exponendæ religionis nouitas vna concitauit. Germania, quæ gens erat in orbe terrarum te beatior? quæ omnium, aut statu pacatior, aut fundatior opibus, aut imperio potentior, antequam æstus illi aliarum ex aliis doctrinarum, religionem absorberent tuam, cùmque religione adeo, beatam illam pacis & otij tranquillitatem pellerent, exhaurirent illam opum amplitudinem, illos potentia nervos eliderent? Iisdem in sinu tuo procellis Bohemia, iisdem Pannonia iactata est: neque prouincia, quàm latè pates, vlla fuit, quam non hæ commotiones euerterint. Eadem à te lues in Septentriones summissa, cædes atque occisiones fecit in Daniâ, expulit è Sueciâ reges, dissensiones commouit in Poloniâ; vbique bella, strages, parricidia excitauit.

Abstineo à te consultò, Gallia: parco luctum renouare funestissimorum temporum, quorum ipsi partim incendia, partim fumantes adhuc reliquias vidimus. hoc tantùm interrogo: quæ tibi pestis tantum consciscere malorum potuit? quo delusa & capta fascino, in te ipsam coniu-rata pugnabas, tuis opibus consumpta, tuis fracta viribus, quæ alienis semper inuicta fue-ras? cùm à templorum ruinis, ad vrbium & prouinciarum direptiones; à contemptu sacro-rum & cerimoniarum, ad legum euersionem; à sacerdotum proscriptionibus, ad cædem ma-gistratum; à Diuinæ auctoritatis neglectione, ad regiæ despicientiam odiùmque, nefarij ci-ues bello indicto progressi sunt. Tibi, finitimis-que populis, tot calamitatum causæ, nouæ de theologiâ fabellæ fuerunt.

Prodibant argutuli morum religionisque censores, velut dij quidam è machinâ, homi-nes ignoti priùs, & suâ tantùm nouitate fa-mosi. Erat in vultu habitûque omni, expressa priscorum temporum simplicitas, & affabre quodammodo facta modestia: quam alij ad conciliandos animos comitate quadam, & af-fabilitate sermonis exquisitâ; alij ad incutien-dam venerationem, tristitiâ & seueritate con-diebant. sanctitatem integritatémque vitæ

congressus ipse spirabat. Profitebantur afferri à se laudatiora quædam instituta, & castigatorem disciplinam, qualis aut natæ recens, aut æui quodam flore viuidæ religionis fuerat: consenuisse apud æquales suos Ecclesiam, illâ viriditate, illo ætatis integerrimæ robore, ac virtute defectam: à limpidis illis fontibus diuertisse multas iam ætates ad turbidos lutulentosque riuulos, quorum cœnosæ ac putres aquæ ad sua tempora permanassent: correpsisse in religionem, ipsûmque adeo finem Ecclesiæ, sordes errorum intolerabiles, morumque corruptelam, quibus emendandis prouisum esse diuinitus antistitem suum aiebant. Postquam leuioribus in rebus minimâ offensione prolusisse visi sunt: primus est ab iis impetus in Christiana sacramenta factus. Reiecta priuata sui accusatio, & larua quædam pœnitentiæ, eaque publica, ad veteris illius, vti iactabant, amussim exacta, seruata est. Redactum ad tenuem exilémque umbram sacramentum omnium augustissimum; eiusque vsus valde infrequens inductus; quo vno captata omnium ingenia sunt: nam & superstitioni ducebantur reuerentiæ specie, & licentiores minúsque amantes sacrorum, probabant hanc ceremoniarum vacationem loco

religionis oblatam, in eoque se pios esse gaudebant. De Diuinâ gratiâ, deque humanæ arbitrio libertatis, venditari flagitia cœpta sunt: in quibus nihil studebant magis, quàm ne quid noui protulisse viderentur. vbique auctorem Augustinum, vbique prima Ecclesiæ secula, doctrinæ sibi normam, exemplumque religionis esse prædicabant. Cognoscite, Auditores, quàm sit omnis per se odiosa nouitas, cuius artifices & molitores ipsi, etiam cum eam efferre in lucem, & commendare populo student, nihil à se vehementiùs, quàm nouitatis odium deprecantur; maluntque carere inuenti laude, quàm adhærescentem ad res nouas offensionem suspicionemque iustissimam subire. Augustinum interim, doctores in exedris, in circulis mulierculæ, in officinis sellularij opifices, doctrinæ suæ fundum crebris sermonibus vsurpabant. Pandebantur omnibus operta theologiæ; mysteria nostra, oblectamenta plebeculæ facta; Dauidis carmina, sacri libri omnes, omnia religionis arcana, patrio sermone vulgata sunt. Primæ in illâ rep. mulierum partes erant, vt quæque lepidissimè garriebat, ita vel in disceptandis contro- uersis, vel in aucupandis, aggregandisque ad partes suas amatoribus, maximâ laude versa-

E

34 ADVERSVS NOVITATEM
batur. Vbi coalita in corpus & conflata secta
est, proprii catechismi, propriæque precum
formulæ spargi coeperunt in vulgus: vt nouæ
religioni noua elementa ne deessent. Factæ
quoque, ad sustentandam ciuium inopiam,
largitiones effusissimæ, vel ad prolectandam
facem egentissimorum hominum; vel ad il-
ludendum incautioribus, & nouam impieta-
tem, hac vetustæ pietatis & charitatis specie
velandam. Nihil autem omnium æquè noce-
bat, atque nimia quorundam mollitia, viro-
rum alioqui minimè malorum, & sanioris do-
ctrinæ retinentium: qui siue naturâ mitiores
erant, & vrbaniore iusto, siue delusi fucio illo
sanctitatis, certè parum theologiæ gnari, no-
uam hæresim damnari palàm vetabant, aut ap-
pellari duriùs, tanquam si probabilis contro-
uersia foret; & necessariam religionis defen-
sionem, contumeliam vocabant. Augeban-
tur enim illius pestis pericula, dum eius odium
minuebatur: & quò minùs erat suspecta, eò
securiùs gliscebatur. Conscendebant fidenter in
templorum pulpita, buccinatores exitiosæ
disciplinæ: ludimagistros captabant, quo-
rum operâ teneræ puerorum mentes occupa-
rentur: propria quædam sibi gymnasia, tan-
quam emporia doctrinæ suæ, nouæque reip.

feminaria vindicabant. Viri eruditi, si pecuniâ subornari poterant, ingenti stipendio redempti: si corruptelæ minimè affines visi; vexati calumniis, appetiti contumeliis, modis omnibus infamati: neque fuit cura potior, quàm vt ordines professione vitæ ac nomine religiosos, partim odio, partim ludibrio exagitatos, vel deterrerent à meliorum propugnacione partium, vel omni apud populum auctoritate spoliarent. Si quis erat, quem contra rem suam venire intelligerent: hunc, quisquis esset, dum acceptas à patribus, neminiquè ante illorum recordiam vocatas in dubium doctrinas fide bonâ exponit, palàm insultabant Pelagianæ perfidiæ; Pelagianum pleno ore, buccisq̃ tumentibus, haud scio an fastidiosius, an contumeliosius appellabant. Pelagiana ipsis Sorbona, Pelagiani sanctissimi quique doctores, Pelagianus Pontifex Maximus erat. Nihil dico, quòd ipsorum monumentis consignatum hodiè que non exstet. Et principio quidem cum magnæ fuissent in Romanum Pontificem, maximæ in Ecclesiam obsequij & reuerentiæ significationes datæ: ad extremum, derisa huius auctoritas, illius fulmina exhibitata per ridiculum, & temere lacescita. Petebatur vnum illud Ecclesiæ ca-

put, vt deinde faciliore de præsulibus cæteris
victoriâ defungerentur: redactum in ordi-
nem, & æquo parique iure cum episcopis
aliis esse iussum, diuidebant in plura capita, vt
esset vis eius distracta debilior. neque pax iis
fuit quiesve vlla, quoad importunam cerui-
cibus suis omnem sacrorum magistratum au-
ctoritatem excuterent. Hic ad potestatem re-
giam oppugnandam gradus fuit, hæc populo
ad perduellionem via munita est. Quid in
animos non possit conciliatricula nouitas? Po-
pulus regum suorum præ cæteris amans, vbi
nouarum opinionum religionumque quasi
musto quodam incaluit, classicum in reges
suos canit furore atque amentiam præceps;
conscribuntur ex omnibus ordinibus innume-
rabiles copiarum; summis, mediis, infimis, ad ar-
ma tanquam ad sacra conuolantibus. omnes
ab antesignanis suis religione, ferroque arman-
tur. Succenturiatur huic militiæ manus in-
gens, vel desperatorum, qui fortunæ suæ fa-
stidio, publicam odisse solent; vel simplicium
& incautorum, quibus aliorum exempla ius
faciunt. Ita ex minimis initiis pestiferæ no-
uitatis, quæ negligenda plerique ducebant,
ex illâ emendatione morum ad exemplum
sanctissimæ vetustatis expressâ, adeo succe-

uit impietas, eoque sensim ad huius exitium imperij prouecta est; vt regnum suum in Galliâ reges nostri propè quærent. Qui vt minus haberent apud omnes venerationis, minorque populo religio esset, in eos pugnare, quibus vel odio, vel contemptui habendis assueuisset: prius etiam, quàm armis peterentur, strictus in eos stylus est, cuius mucronem acuebant ad procacitatem omnem sacrilegi scurræ, & in optimorum principum vitâ moribusque defigebant.

Quo ex genere sectaque hominum fuisse oportet illum (satis enim ex ingenio agnoscitur) fuisse, inquam, illum oportet libelli, qui Mars Gallicus inscribitur, auctorem: qui mentito Alexandri Patricij Armacani nomine latere voluit; scriptorem, si quis vnquam alius fuit, in obtrectando furiosum. Quæ vox si paulò visa est amarior, laruam quam induit, Armacanus iste accuset. Ita enim à conuiciando, naturâ sum & institutione alienus, vt si certus libri proderetur auctor, quanquam æquè factum horrerem; personæ tamen, in cœtu præsertim honesto, parcendum ducerem; neque vt grauiore dicto læderem, vt notarem verbo, possem adduci. Sed dum sine cuiusquam iniuria, indulgere iustissimo dolori

possumus, & amor in patriam Regesque nostro; quis inuideat? aut quæ prohibeat officij lex? aut quis naturæ pietatisque sensus non imperet? Reges ille nostros, quotquot sunt, idoneos putavit, in quos omnem contumeliarum fecem, sine pudore ac modo, euomeret. In quo quid primum omnium admirer, indignerve nescio. ita ex omni litterarum, librorumque memoria, qui stolidius mentiatur, præfractius imponat, interprete- tur malignius, noui neminem. Fuit certè, fuit impietatis maximæ, librum scripsisse tam execrandum; in gentem summè Christianam, in Diuina munera, in sanctissimos reges iniurio- sum. Fuit sordidi, vilisque ingenii, arripuisse de triuio crudum illud maledicendi genus; & cum nihil reperiret nisi sanum & integrum, vlcera fecisse, in quibus vnguem infingeret. At quòd furorem illum ne abstinerit quidem ab augustissimis capitibus, quorum vereri effigies debuisset; videte, auditores, quo dignum id nomine, cuius poenæ obnoxium iudicetis.

Sed librum illum sanè mittamus, illum calumniarum gurgitem, contumeliarumque sentinam, quæ agitari diutiùs sine nausèa non potest: eoque orationem, vnde modicè defle-

xerat. referamus. Intelligite, auditores, quàm sint perniciosè de republ. meriti superiore seculo, illi de quibus antè dicebam, paternæ pietatis desertores; & quo patriæ periculo, etiam cùm signa in reges sublata nondum essent, religionem suam novâ doctrinarum colluivie inquinari paterentur. ex eo enim id apparebit, quod pugnamus vnum; nunquam huiusmodi doctrinæ novitatem, reip. periculosam non esse. Hoc autem liquidiùs in exemplo cernite.

Facite Armacanum istum non vnius fuisse monstri parentem, sed librum edidisse de theologiâ, Marti Gallico germanum & geminum, id est, valde contumeliosum: facite (quid enim fingere cogitando non licet?) novi quiddam ab eo de religione allatum esse; novam institutam esse sectam; confectum doctrinæ corpus, seu planè novum, seu concinnatum ex alio quodam pestilenti, & ad fraudem, interpolatum. Huic deinde si qui ciues pertinaciter adhærescerent, si eum novæ disciplinæ sequerentur auctorem: hoc à vobis quæro: quamvis nondum erupisset aperta in republ. coniuratio, an non videretur tamen illa hominum natio huic perniciosa regno, & rebus nostris inimica? esset profectò, & suprâ quàm dici

potest, esset inimica. Cùm enim nouitas omnis natura suspecta sit: suscipi certè non solet, si non illius auctor ex omni parte placeat. Numinis tibi alicuius instar est, qui tantum in te auctoritatis obtinuit; amplecteris eius studia omnia; omnia in verba iuras: neque potest in altero tibi detestabilis, in altero Deus aliquis videri. Fingerentur illi ad antistitis sui naturam; hominis ingenium, morèsque combiberent; & eius odiis imbuti, factionem conflarent huic imperio vehementer infestam. Cùmque deinde ad turbas, ad defectionem, ad arma ventum esset; qua excusatione vterentur etiam imprudentes, minùsque mali? qui hoc saltem haberent criminis, quòd satis ab eo, quem patriæ suæ scirent hostem; cuius timere debuissent sinistra consilia, non cauissent. maximè si Mars Gallicus non excidisset iuueni Armacano, sed à viro elaboratus esset inter contemplationes illas, quibus nouam à se theologiam diuinitùs hauriri fingeret: neque ignorarent ipsius asseclæ, fuisse vtrumque illud opus eodem fabricatum tempore, eodémque proinde suffusum felle, eodem spiritu animatum. Minùs enim isti causari possent, deceptos se fraudulenta professione, quam vbiq; Armacanus ingereret suauiissimæ

uissimæ charitatis: cùm doctrinam illam nos-
sent inter atrocissima maledicta, furioso inge-
nio conceptam ab eo, qui tum, cùm eam pare-
ret, tetrâ quadam in augustissimos principes
rabie totus æstuâset. Quid verò, si nouus ille
apparatus theologiæ, re nouus non esset? si ni-
hil afferret, nisi recoctas fæces illius doctri-
næ, quæ tot nuper in Galliâ procellas, tempe-
statésque conciuit? quantò esset eumentita ista
nouitas huic regno periculosior? & quo flagi-
tio eam isti susciperent?

In illâ rerum imagine, quam ad exemplum
vltro à me confictam videtis, recognoscite,
auditores, quàm grauitè sit in remp. proxi-
mo seculo, à transfugis illis, ipso nouitatis
initio, exortúque peccatum: qui si nondum
ciuiles motus, nondum inflammatas seditio-
nes, patriæque incendia cernebant; videbant
certè famofos in reges libellos, satísque doce-
bantur his vnis, quæ doctorum suorum mo-
destia, quæ pietas esset; aut quorsum eorum
consilia, nouæque sectæ clandestina & tene-
bricosa institutio spectaret. Si nullus erat re-
gum amor, respectúsque nullus; admone-
bantur amore patriæ, réique communis,
ne acciperent satus pessimos doctrinarum,
quibus recens in ipsorum oculis vexata Ger-

42 ADVERSUS NOVITATEM
mania, & miserrimè conflictata fuerat.

Ego certè si incidissem in illa tempora, ita mihi videor compellaturus præcones istos novitiæ sanctitatis fuisse. Qui vos, aut vnde tandem estis, quibus tantum de religione nostra liceat? Cur nobis de paterna hereditate litem, post tam diuturnam possessionem, intenditis? Sinite nos iisdem vti religionibus, & sacris iisdem, quæ dum hoc regnum susciperet, Divinis muneribus ad gratulationem ornatum est; dum retinuit, florens stetit tandiu, perpetuisque Dei beneficiis est vsum. Sine vobis Gallia tot iam ætates Christiana fuerat: sine vestra theologia reges nostri, tot seculis, Christianissimi meritò dicti erant. Hunc iis titulum eripit, qui de ipsorum religione, & doctrinæ, qua Christiani sunt, sinceritate dubitat. Christianissimi dici non possent, si non essent iure optimo Christiani. Quid ergo nostram nobis in religione cæcitatem, errorisque nostros obiicitis; qui eadem, quâ ipsi, professione, eadem doctrina, sacramentis iisdem, cerimoniisque sacrorum utimur? Interim autem dum nostra vobis sordet antiquitas, & prisco ac tristiore cultu religio displicet: novitatis vestræ delicias, & exquisitorem elegantiam, qua demum ut amplecta-

mur, auctoritate obtinebitis? patrum decretis? pontificum oraculis: vos illa configunt. at doctrinam vestram ne tetigerint quidem; sit res adhuc in medio posita; nondum diiudicata, & decisa sit: cur pro re ambigua, & incerta, patriam in tam certa pericula conii-citis? Qua verò tam insigni laude meruistis, vt vobis tanta de re crederemus? an arrogan-tia illa, qua vos vnos sapere, cæteros tot se-culorum: tot gentium, tot academiæ, eruditione iuxta, & sanctitate præstantes viros desipere iudicatis? cum iis nos errare patimi-ni. an effrenata linguæ, stylique petulantia, qua priuatos homines, qua reges, qua ponti-fices incessitis? his mysteriis nos initiari ne cogite. Idoneus erat scilicet ille hominum furor, per quem Christiana res ad priscae mo-destiæ formam referretur! O religionis no-stræ præstantiam, quæ nisi per maledicos in-terpretes restitui non poterat! O Dei pro-uidentiam, & sanctitatem, qui post tot secu-la, vos vnos tanto muneri pares inuenerit! Probis, modestis, verecundis hominibus, si noua, de sacris & religionibus, dictata da-rent, non crederem: & vos audiam? Quòd si pruritus innouandæ doctrinæ tantus vre-bat: saltem aliam inferretis, quàm quæ recen-

tium tumultuum concitatione infamis est. ecce vix afflata nobis est illa, cum pax, & quies turbari cœpit. Faceffite cum hac vestrâ, bonæ mentis & tranquillitatis inimicâ, sapientiâ.

Hæc mea fuisset, vt mihi quidem videtur, ad illos nouitatis architectos, & iustissima quidem oratio: certè hostes illos patriæ duxissem, & pacis inimicos, otiique communis. Nunc autem, quantas à nobis Deo optimo, maximo, gratias haberi par est, auditores, qui tranquillam rempublicam, & commodiora tempora nacti simus? tum quanta nobis vigilantia prouidendum est; vt quò fuit maioribus nostris nouitas doctrinæ funestior, hoc simus in retinenda eius vetustate firmiores.

Non id eò loquor, quasi occupato à veteribus omni doctrinarum orbe, nullus inueniendi locus posteritati supersit: neque hanc fieri velim iniuriam, aut disciplinis, vt nullis deinceps nouis opibus locupletari queant; aut ingeniis, vt sit iis campus omnis exercendæ industriæ præclusus. Inueniant certè, quibus hæc vel libido est, vel indoles: sed ita inueniant noua, vt vetera non perdant; artes à maioribus acceptas illustrent solertia sua, non

inuidia quadam extinguant: quidquid industriâ sibi pepererint suâ, sit ipsis velut castrense peculium, quod ad patrimonium adiunxerint. Atque vt nouum aliquem mundum excitatis vrbibus, deductis aquis, hortis nemoribusque confitis, homines condiderunt sic, vt ædificatum à Deo mundum non destruxerint, sed ornarint: ita nouum aliquid in doctrinis creare, eatenus fas esto, vt tanquam inædificatum veterum disciplinarum solo, ad ornamentum iis, & splendorem accedat. Seruentur antiquæ mortalium altrices, à quibus sunt ætates ad hanc diem, gentesque omnes educatæ: ipsæ, si sunt aliqua, minùs illustres, suum apud nos decus ac dignitatem obtineant: neque momenti nullius ducamus eas, quas ad reipublicæ salutem pertinere, regum nostrorum, senatusque grauissimis iudiciis decretum est.

Parisiensis est præsertim Academia, cum omnes vetustate superet, doctrinarum antiquitatem tueri; cum fama religionis vbique clara sit, profanam à theologia nouitatem arceret; cum sit regum nostrorum condita, & amplificata beneficiis, infensam ipsis, eorumque imperio, nouandæ doctrinæ libertatem compescere. Et facit profectò, tantaque au-

toritate facit, quanta illorum exemplo & decretis inest, qui cum ætate doctrinæque præstent, ordinis sui dignitatem sustinent, ac tuentur omnem. Quam integritatis laudem, eò sibi diuturniorem defendet bonarum artium mater, quòd, & sapientissimi quique pro antiquæ doctrinæ tutelâ diligenter excubant, & cæterorum neminem par est credere, tam amentem futurum unquam, ut dum conspirare cum principibus suis summâ cum laude potest, ab iisdem malit, cum multiplici flagitio, deficere. Is enim (si quis huiusmodi oriretur aliquando) dum & in academiam contumax haberetur, & in religionem sacrilegus: ostenderet simul, quàm metuendus patriæ civis esset. Nullum, quippe ingenium est reipublicæ perniciosius, quàm eorum, qui vel fastidio quodam, auctoritatem omnem sine verecundiâ spernant; vel si novarum rerum auctores ipsi non sunt, pateant certè corruptelæ, & auctoritati à factiosis, pretioque conducti, res augustissimas duas, religionem, doctrinamque cauponentur. Quid patria, quid communis tranquillitas patiatur, pensi nihil habet hominum illud genus; dum quantâ mercede locati sunt, tantas aut scribendo, aut vociferando tragœdias excitent. Perturbanda

est publica quies, perrumpendæ leges, sacra violanda, euertendum imperium; vt nouatoris vnus somniis quærat auctoritas: miscenda sunt cuncta tempestatibus; modò iidem ille ventis ad gloriam prouehatur: tanti est perire omnia; dum antistitis sui secta, noménque vigeat. Hæc factionis omnis indoles, hoc ingenium est, auditores: cuius ab importunitate vt caueamus in posterum, & præteriti temporis calamitates admonent; & faciunt eadem, vt nullo negotio caueamus. Est enim tam recens apud nos memoria fraudum omnium, quibus circumuenire populi religionem perfida nouitas solet, vt iis deludi, nisi volumus, non possimus.

Quem enim facere fucum impostores vlli hac ætate possent? aut quæ verba darent? leue quiddam, & exiguum esse, quod innouatum venirent? hæc postremæ ætatis perduellium primordia fuerunt; eundem exitum iure formidarem. nihil à se nisi religiosum doceri? eadem isti oratione vtebantur; à quibus tamen attentata est deinde per religionis exitium patriæ salus, perinde quasi per parentis vnus latus, alterius vita peteretur. referri à se sanctissime antiquitatis nitorem? aliis esse ludendi præstigiis: explosum est in Lu-

48 ADVERSUS NOVIT. DOCTRINÆ.
theri, Calvinique causa, simulacrum illud
inane vetustatis; neque nos fallere larua ea-
dem, aut vanis terroribus commouere pos-
set, quam ridere iam pridem assueuimus. At
quid responderent vicissim iidem, cum ex-
postularem de periculis summis, quæ noui-
tate illa sua non religioni tantum, sed etiam
patriæ conflarent? quid causarentur? nihil se
periculi videre? & nostris, & vicinarum gen-
tium exemplis recentibus conuincerentur.
Sed non viderent sanè; ignorarent, quam mo-
lirentur reipublicæ perniciem; tantum mali
imprudenter facerent: tamène minùs coër-
cendi viderentur? aut quis amentem idcirco
reprimendum non putet, quòd nullo suo
scelere domum incendat? Nulla satis tuta res
est, vbi sacra periclitantur. Mens est repu-
blicæ religio; immortalem esse oportet: fun-
damentum est imperij; concuti sine ruina
non potest. Quæ vt regnorum omnium ha-
beantur communia, de nostro certè id tan-
quam proprium statuamus: cum sit omnium
vetustissimum, nullum esse cui nouitas videat-
ur infestior; cum religione fundatum sit, sa-
cram in eo doctrinam, sine præsentis ruinæ pe-
riculo, mutari non posse.

DIXI.

EXTEMPORALIS
DEFENSIO.

EXTEMPORALIS

Lipſius Cent. 1. Miscell. epist. 89.

*uentus noſtra à me hoc audiat : Nun-
quam ille magnus erit, cui Ramus
eſt magnus.*

AD LECTOREM.

SVSPECTA causa est, CANDIDE LECTOR, cuius non potest nisi operosius adornari defensio. Ego meam ex tempore propugnavi; non quòd mihi, sed quòd illi considerem. Quòd verò tam subita prodeat, neque diutius prematur, seueriore stylo accuranda; non temeritate, fiduciâque ullâ meâ factum est: sed ut qualis primùm est orta, talem hîc tibi sine fraude representem. Praestabit enim sinceriores videri, quàm adscito artis nostræ mundo, fucòque omni, comptiorem. Adest certè, qualem recente adhuc & calente memoriâ, statim atque habitata est, quantâ potui maximâ fide, dictavi.

Confluxerunt ut dicentem me audirent multi, qui Cameracensi satiræ interfuerant: horum causâ defensio mea non prodit. Ceterorum siquis est, cui declamatio ista imposuerit: hunc spero, ubi nostra legerit, haud difficile dedocendum.

Fecerunt etiam, ut defensionem hanc in lucem exire paterer, academici quidam, iique in ordine suo spectatissimi, qui vel ipsi per sese, vel per amicos, id à me propè flagitarunt: non, uti iactabatur, hominis istius odio ducti; sed quòd hanc Parisiensis Academia causam esse, viri

Eleg. Sä-
marth.
lib. 1.

rerum suarum intelligentes dicerent. Norunt scilicet, non potuisse Ramum à Francisco Dumontier propugnari, quin ab eodem oppugnaretur academia: damnatam ab ea Rami doctrinam, & postulatam iudicio fuisse: Ioachimum Perionium ex academia quondam decreto aduersus eum scripsisse: exstare Petri Gallandij, aliorumque orationes, pro schola Parisiensi, contra nouam Petri Rami academiam: indignum esse, adeo transuersos agi quosdam, ut arma in sese furiosi conuertant.

Ceterum primus hic in professorem istum susceptus à me labore est; eritque postremus idem, si se in fundo suo, id est, in iurgiis & maledictis continere deinceps velit. At si lineam hanc transfiliat, si controuersiam mihi de re ulla moueat, qua in litteris, aut aliquâ humanitatis parte versetur, iudiciumque suum his de rebus ineptè interponat, qua tractari liberaliter & honestè possunt: ex ramo vno totius fatum arboris existimet.

GABRIELIS COSSARTII
E SOCIETATE IESV
EXTEMPORALIS DEFENSIO
Habita III. Cal. Mai. an. CIO IOCLI.

*Aduersus satiram à FRANC. DVMONSTIER,
eodem die recitatam.*

SCITVM est Euripideum illud,
Auditores, veritatem in simpli-
ce neglectoque cultu placere;
calumniam, nisi fucata industriè,
magnisque operis & artificiiis
adornata, tanquam è machina prodeat, non
placere. Quo minùs mirum vobis videbitur,
Francisci Dumonstier orationem, quæ per-
petuum quoddam calumniæ textum est, se-
mestribus elaboratam vigiliis, vix tandem
prodiisse; meam, quæ veritati patrocinator
vni, extemporalem, ingenuam, nullis aut
ab arte pigmentis, aut à commentatione con-
quisitis argutiis, vix sumpto ad meditandum

a iij

spatio, securam exire. Veritati facit iniuriam, quisquis eam cerussâ, fucóque oblinat; non est diuturnis lucubrationibus in lucem eruenda, quæ lux est ipsa per sese: atque ut non diuturnitate temporis, & morosiore curâ elaborantur solis radij, sed sponte, momento vno profiliunt, terrâsque omnes, quibus sunt infusi, collustrant; sic moras omnes odit, præciditque veritas; erumpit in apertum sine molitione vlla, sine artis apparatu; neque illustrioribus vnquam ornamentis instructa est, quàm cum propriis vnis, natiuisque resplendet.

Prodeat ergo pura veritas, simplex, sincera, inelaborata: quæ nunquam latere sine iniuria, nunquam conspici sine ornamento potest: prodeat, & offusam mendacissimâ obtreccatione caliginem suâ luce dissipet. Postulor falsi, auditores; & calumniæ, sed per calumniam, arcessor. Ac vobis velim, arbitris, & disceptatoribus, controuersia dirimatur.

Septem fere menses sunt, ex quo ad solennem scholarum nostrarum instaurationem, publicè sum pro mei muneris ratione præfatus. Dixi aduersus nouitatem doctrinæ, & ita dixi, ut oratio mea clarissimis ordinum omnium viris, qui intererant, si non ab artis concinnitate,

argumento certè ipso probaretur. Sed cùm feriiſſet nonnullorum animos, & bilem iis conciuiffet, qui me partem aliquam religionis petere & inſimulare nouitatis, temere ſuſpicabantur; cùm eos muſſitare iam & commoueri audirem: eam, ne calumniæ pateret, in lucem edidi. Neque tamen calumniam vel ſic fugimus, quæ cùm valida & robusta eſt, amat iis in rebus inſigne quoddam ſpecimen edere, ad quas ne leuiſſimæ quidem ſuſpiciones adhæreſcunt. Ecce enim poſt tantum tempus, tanquam in ſcenam hodie prodiit Monasterienſis iſte, calumniam, calumniam, plenis buccis, contentiſque faucibus tragicè clamitans: & fortè clamitat etiamnum: cùm enim veterum declamationum, quibus in nos olim debacchatus eſt, conſarciatos pannos omnes in illo coetu explicet, venilétque; cùm ad codicem ſuum identidem cæſpitante memoriâ confugiat: eo factum eſt, ut & longior eſſet, & tardior, moleſtiórque maledicentia. Venerunt ad me modò viri, qui adfuerunt, intelligentiſſimi: qui partim nauſeâ victi & ſaſtidio, partim vt ad tempus ad eſſent certa relaturi, affectâ iam & tantùm non abſolutâ oratione diſceſſerunt.

Ex iis intellexi hoc primùm à declamatore

quàm atrociter , tam frigidè expoſtulatam
 fuiſſe , me clauſicum oratione meâ ceciniffe:
 nihil illam anhelare niſi cædem & ſanguinem:
 me Bartholomæanam aliam internecionem
 aduerſùs Ianſenianos moliri: primas ſeditionis
 faces iactâſſe. Quod hominis delirium mirati
 ſunt , qui meminerant nullam orationis meæ
 litteram eò ſpectare , ne apicem quidem vnum
 in ea rubricatum eſſe , qui cædem minaretur:
 ſtatuebântque nihil eſſe deinceps quod fingi
 ab eo non poſſet , qui rem tam abſurdam , tam
 abhorrentem , tam apertè falſam eſſet impu-
 ne commentus.

Hinc tamen clamoræ & turbidæ accuſatio-
 nis exordium duxit , eandem nœniam ſæpius
 integravit , lamentabilem in modum quiri-
 tans: ſiue quòd theatralis illa iactatio placuit,
 ſiue quòd naufragante toties memoriâ , rece-
 ptus in hunc portum commodus videbatur.
 Aut certè , cùm neque inſtituti à me , neque
 ſuſcepti ab eo ſermonis argumentum hoc eſ-
 ſet: fanaticos illos terrores , quibus ſe conſter-
 natum non diſſimulauit , ſomnium ipſi quod-
 dam , vel propria conſcientia fecerat: quæ de-
 bitas ſibi pœnas , ſi aliunde defuerint , fabri-
 catur. Panicos illos metus , & lymphaticos
 pauores ſecum ipſe concoquat: non eſt meum

cos

eos depellere, quos non incussi: litem hanc sibi ipse mouit, eandem secum ipse disceptet: ego orationem meam tueor, non istius conscientiam apud ipsum purgandam suscipio.

Declamationis igitur caput hoc fuit, quo se vno ad dicendum impulsus esse professus est: falsò à me accusatum esse Ramum: calumniam meam in regios professores, quorum ex ordine Petrus Ramus quondam fuit, redundare totam: se vindicem, & propugnatorem ad dicendum surrexisse. Summa hæc criminationis erat. Nam maledicta cætera, & volutatas in triuiis, conuiciorum sordes, aniles de nobis fabulas, cloacam contumeliarum, quales euomeret pannucia Baucis, veluti assumenta quædam attexuit. Hæ sunt hominis elegantix, has sermonis lautitias vnas nouit: iis horridæ, & incultæ orationis asperitatem putauit suauissimè condiendam. Ego verò has illi munditias relinquo: sua sibi maledicta, tanquam in proprio solo, commodè seruet. Assueuimus iam dudum ad huiusmodi latratus obsurdescere: quos gloriosum est spernere; vincere, propudiosum. Si suæ tantùm obtrectandi libidini contumeliosus clamator indulgisset, dum res stetisset intra iurgia, & pingue illud, quod ipsi vernaculum est, maledicendi genus: ta-

cuissem profectò, neque committerem, vt dimicare viderer eo certamine, in quo nulla nisi turpis est & probrosa victoria. Nunc autem quia præter fæces illas fordidæ, & illiberalis maledicentiæ, quæ vernulam magis, lixámque decuisset, facti quæstionem quandam, & controuersiam instituit: causam à conuiciis secernam, quæ res in eius oratione duæ connexæ & indiscretæ fuerunt: maledicta relinquam, quæ me minimè decerent; rem ipsam tractabo, quam à calumnia vindicari, publicæ fidei, litterarúmque interest.

Nego quidquam à me per calumniam, quidquam nisi ex pura putâque veritate de Ramo esse dictum: nego regionum professorum ordinem meis de Ramo verbis vllâ ex parte esse violatum.

Quid est igitur à me de Petro Ramo dictum? Auditores. hoc primum; turbâsse in Parisiensi Academia, quæ tota repugnabat: eius de dialectica doctrinam, Francisci primi litteris damnatam ac prohibitam fuisse: ipsi docendi munere interdictum. Hic verò, ô calumniatorem, ô sycophantam, exclamat Franciscus ille Ramaster. siccine piis Rami Manibus imponitur? vbi acta? vbi litteræ? vbi testes? Vbi testes! vbi litteræ! Reuiuisce, reuiuisce, Fran-

cisce Rex, & amplissimum mihi testimonium
tuis ipse litteris redde. Testem hunc, opinor,
Rami patronus non recusabit. Audite igitur
Regem Christianissimum: audite eius diploma,
quod extat ad memoriam eruditorum om-
nium sempiternam.

*Franciscus Dei gratiâ Francia Rex, omni-
bus hæc lecturis S. Inter varia nostra studia.....
nuper certiores facti de his turbis, quas filia no-
stra Academia Parisiensi Petrus Ramus dederat.
En turbat Ramus in Academia. Déque con-
trouersia inter eandem Academiam, & Petrum
Ramus. En Ramo repugnat Academia. Ad-
dit Rex delectos esse vtrinque iudices, peri-
tos viros, qui de Rami doctrina librísque co-
gnoscerent; qui censuerunt RAMVM TE-
MERE, ARROGANTER, ET IMPVDEN-
TER FECISSE, qui receptam apud omnes na-
tiones Logica artis rationem, quam ipse præfer-
tim non teneret, damnâsset, & improbâsset.
Quid de Ramo deinde dixi? prosriptam eius
à Francisco doctrinam. Id ex Francisci verbis
intelligite. pergit enim: Nos verò horum au-
ditâ sententiâ, re etiam cum aliis plerisque vi-
ris doctissimis, qui apud nos erant, communi-
catâ, libros illos duos, Animaduersionum A-
ristotelicarum, & Dialecticarum Institutio-*
b ij

num, *damnandos censuimus & supprimendos; eosque damnamus & supprimimus.* Quid superest nisi ut, quod addidi postremum, philosophiæ professione interdicit? *Placet etiam,* inquit, *posthac Ramo non licere libros illos interpretari..... nec dialecticam, aliãve ullam philosophia partem ullâ ratione profiteri, nisi id à nobis eidem aliquando nominatim fuerit concessum: neve unquam talibus conuiciis Aristotelem veteresque scriptores probatos, aut nostram Academiam huiusve alumnos audeat insectari.* En mihi Rex dictorum omnium testis ac fundus est.

Quòd si veniam postea Ramus ab Henrico Rege impetrauit: si regiæ professionis munere per Lotharingum Cardinalem donatus est; decebat profectò, ut qui magisterij gradu deiectus ob nouitatis studium fuerat; in eo se, integræ ac sinceræ professione doctrinæ, contineret. Quid autem in omni deinde disciplinarum genere non tentauit? Quid non est de ipsius temeritate à viris eruditis vbique scriptum? Laudant oris dignitatem, facilitatem sermonis, discendi auiditatem, felicitatem memoriæ, ingenij amœnitatem & industriam; hoc laudant: sed nouitatis studium, turbulentas in omni doctrina scholas, & info-

lentem disciplinam, hoc conspirantibus sententiis, & propè vocibus, accusant. Auguste Thuane, quod tuum de Ramo iudicium fuit? *erroneam in Philosophicis doctrinam inuexit*, Histor. lib. 52.
Aristotelem voce & scriptis importunè oppugnans. Quid tibi hominis Ramus videtur, Scaeuola Sammarthane? *mirum quantos in* Elog. lib. 1.
tota Parisensi academia tumultus excitârit.
 Gilberte Genebrarde, Quis Ramus fuit? *in* Chronolog. lib. 4.
linguas, artes, disciplinas, Theologiam denique ipsam furiosus. Et exoptulabis, quòd Grammaticæ, quòd Rhetoricæ, quòd Philosophiæ inuersum ordinem ab eo, & vitiatas leges dixerim? Euolue ipsius de Grammatica libros; quid non abhorrens à communibus institutis & vsitata disciplina, non in græcæ tantùm latinæque linguæ, sed etiam in gallicæ nostræ rudimentis occurret? Lege scholarum Rhetoricarum libros octodecim; quæ in iis pagina sine Aristotelis, Tullij, Quintiliani probro? & quàm verè est à Petro Gallandio dictum, eum *veterum scriptorum nemini, non* Epist ad Cardinal. Lotharing.
Aristoteli, non Quintiliano, non Ciceroni parcere: Euclidi, Galeno, reliquisque prime note fere omnibus auctoribus comminari?

Restabat vltimus Petro Ramo labor, vt qui nihil in cæteris disciplinis inausum &

intentatum reliquerat, in Theologiam eâdem petulantia grassaretur: Theologiam, quæ doctrinarum est apex, vitæ norma, fidei columen, sacrarium religionis: cuius impigisse ad limina, foedius est, quàm aliarum disciplinarum penetralia violasse. Ramum aio Calvinianam hæresim professum fuisse: hoc negas? Immo verò, & calumniam clamas. Huc ergo testes, huc tabulæ.

ad ann.
1572.

Fidem Ecclesiastica in re quis magno Spondano derogat? Is Petrum Ramum inter Caluini sectatores, & hæreticæ perfidiæ causâ in Bartholomæana cæde interemptos numerat. Ac postquam Calvinianorum procerum necem descripsit: *Inter litteratos, inquit, eâdem fuligine tinctus Petrus Ramus..... homo turbulenta vitæ, cuius hoc præcipuum fuit studium, ut hæresim suis facultatibus iuuaret, & scholasticos non tam imbueret litteris, quàm inficeret hæresi.* Quid? non est idonea testis vnus fides? Accedat ergo alter, testimoniûmque dicat Genebrardus, Theologus quondam Parisiensis, Diuinarum Hebraicarumque litterarum regius Professor, & Aquensis demum Archiepiscopus. Hic dum eandem Calvinianorum cædem commemorat, *Postero, inquit, die, de aliis pœna sumpta,*

lib. 4.
Chrono-
log.

Inter eos Petrus Ramus Veromanduis, turbulenta vita, & sui in linguas, artes, disciplinas, Theologiam denique ipsam, furoris supplicium dedit.

Quid ais? Rami discipule, Rami patrone. Iamne calumniatus sum? Si ita est, ante me Genebrardus, ante me Spondanus calumniatus est. Vadare ad tribunal tuum, par istud præfulum, illos historiarum principes, illa Ecclesiæ lumina; priorum duces interpretésque temporum; suorum magistros; oracula, & exempla consequentium. horum de crimine cum cognoueris, meo me conuinces. Immo quamuis calumniati isti fuissent, tamen ex quo tantæ sunt apud pios eruditósque omnes auctoritatis; nulla in me calumniæ redundaret inuidia, qui nihil essem nisi publica ex fide locutus. Teneris ergo calumniæ artifex, conuictus es: fatere iam falsum à te mihi crimen obiectum; & tam nullo consilio, vt quibus verbis calumniæ mihi dicam impingis, iisdem ipse calumniator manifestarius tenearis. Sed quis ais? quid statuis? Calumniator est Genebrardus? Atqui professor erat regius: violas ordinem tuum, dum hac labe Genebrardum commaculas. Nihil affinxit? profligata ergo Rami causa est. ego te

calumniæ conuictum teneo. Quò te veritas his vndique laqueis irretitus? Cur ergo te dicturum professus es *aduersus Nouitatem calumnie*? Hic enim calumnia vel nulla, vel vetusta est: à Genebrardo scilicet profecta, qui eadem quâ Ramus ætate vixit. Hoc nimirum erat: aut persuaseras tibi per summam inscientiam, aut persuadere nobis per summam nequitiam volebas, à nemine Petrum Ramum esse, ante me, nisi honoris causâ nominatum; non fuisse in Bartholomæana cæde, hoc nomine obtruncatum, quòd Caluini de grege pecus esset; non esse præcipitem è fenestris actum, raptatum per vias, in Sequanam proiectum.

At Carpentarij hostis infensissimi inuidiâ id factum est. Esto: an ideo minùs erat nocens, quia eius crimen aduersarius prodidit? scio id vulgò iactari, aliquos etiam insontes, in illa interneccione, aduersariis religionis nomen falso causantibus mactatos esse: sed qui manifesto Calvinianæ perfidiæ crimine tenebatur; hunc, quamuis id agente inimico, quamuis percussores redimente, insontem mactatum non esse, hoc scio.

Vide autem, quàm æquitate causæ meæ confidam. Volo hæc testimonia tam luculenta, tam grauia, tam cæta; infirma tamen, & leuia

leuia videantur : volo propè irrita , volo nulla. Profecta sint ab inimicis : minùs sint accurata, quæ in vasto illo annalium , rerum omnium , omnium temporum oceano promiscuè descripta sunt. En peculiarem historiam profero, vitam Petri Rami , conscriptam à Theophilo Banosio , qui familiaris ipsi atque intimus erat : libris eiusdem Rami de Christiana religione præfixam. Domesticum illud testimonium est , minimèque suspectum. Quòd enim ambigere de eo Ramaster ille visus est , quòd ignotum hominis nomen esse dixit : cui demum probandas tam infelicis criticæ cauillationes putat ? Frigidum illud & ineptum exceptionis genus est , quod à nemine antea cogitatum , ad rem tuam , desperatâ causâ , putidè confictum est. Sed vnde notus Banosius ? ex libello suo notus. Quàm multi sunt , quorum nulla ad nos nisi ex libris suis notitia peruênit ? Quàm multi , quorum nullum extat nisi exiguum & tenue opusculum , & hoc Banosiano minutius ? Exerce criticam eandem in Genebrardi Chronologiam , & Spondani annales : dic supposititia hæc opera esse , quia contra rem tuam veniunt : dic spurios esse libros omnes , qui Petrum Ramum apprimè Catholicum non faciunt. Si vnus hoc scripsisset Banosius ,

esset fortè cur meritò de illius fide dubitares. Nunc verò conspirâsse ipsum, & coniurâsse furtim cum tot Catholicis, tot hæreticis auctoribus, quos iam protuli, quos modò appellabo; vt Ramum ad Calvinianum hoedile inuidiæ causâ transferat: cui tandem hoc sobrio persuadebis?

Ecce igitur in Petri Rami vita Banosius: *Ramus, inquit, obseruantissimus fuit Pontificia religionis, in qua primum educatus fuit: sed cum ex sacris litteris verum cultum Dei deprehendit, cœpit pedetentim à tenebris Papatus deficere, Christiana religionis solem assiduis precibus & votis exoptans Huius zelo inflammatus, publicâ concione Parisiensis scholæ monachos grauiter admonuit, vt puriorem theologiam ex euangelio, relictis sophistarum lacunis discerent. Idola Gymnasij Prælei amoueri, & recondi iussit, ne conspicerentur. Missa autem rarò intererat (nondum Calvinianæ fidei confessionem ediderat, quam anno tantùm 1570. est amplexus.) Interrogatus verò hac de re à viro grauisimo, strenuè respondit: è toto veterè nouoque testamento, nihil quicquam à nouis Christianis magis deprauatum & corruptum esse, quàm secundum mandatum legis, & cœnæ Sacramentum; vt homo in utroque per speciem*

religionis in execrabilem idololatriam laberetur.
 O flagitia! ô sacrilegia! Potuítne quidquam
 de Caluino ipso loqui, & explicare disertius?
 sed leuia tamen sunt ista, præ hoc vno, quod
 causam omnem continet. Ecce ad libri mar-
 ginem. *Ramus cœnam Domini Heydelbergæ
 primùm celebrat.* In contextu verò; *Cùm Hey-
 delbergæ unà apud D. Immanuelem Tremel-
 lium anno septuagesimo viueremus, Gallicis
 concionibus semper interfuit; & sacra cœna, e-
 ditâ primùm fidei suæ confessione, cum magno
 Dei timore, & cultus Diuini reuerentia, non
 semel communicauit.* Testis oculatus loquitur.

Si tamen ridiculus ille de Banosij nomine
 scrupulus adhuc te vexat: age, testimonium
 eius expunge, per me licet: sit auctoritatis
 apud te, fideique nullius. Quid de Nico-
 lao Nancelio dices? An ignotum viri nomen?
 an obscura opera? Is, qui Rami discipulus,
 Rami familiaris, amanuensis, atque, vt ipse
 profiteretur, per annos propè viginti contuber-
 nalis fuerat, in Petri Rami vita, quam scri-
 psit ipse, & Rami discipulis dicauit: *Cùm Gal-
 liam, inquit, vniuersam duas potissimùm in
 partes de religione, opinionibus diuisam variis,
 ac distractam cerneret: eâ posthabitâ, quam per
 reliquam vitam secutus erat, alteram arripuit*

Et mordicus tenuit : quæ sui sibi fati, ut propinqui, sic miserabilis & horrendi, intra paucos annos causam & necessitatem attulit. omitto quæ de fractis imaginibus, & eiusdemmodi aliis, Nancelius in eodem opere commemorat.

*Beza
epist. 36.*

*Edita an.
1582.*

*Memoi-
res de l'e-
stat de
France
sous
Charles
neuvième.*

Sed quia Calvinianorum potissimum est suos dignoscere ; age, illius gentis proceres consulamus : vultis Theodorum Bezam, illius sectæ columen alterum, Calvinóque auctoritate supparem? Profitetur hic postulâsse Ramum, ut docendi sibi locus aliquis, professionisque munus in Geneuensi collegio concederetur. Negat satis ipsius postulatis fieri posse; idque suis ad Ramum ipsum litteris negat, eodem datis anno, quo Calvinianam iste professionem ediderat. Vultis ex Calvinianorum Martyrum historia sciscitari? Hæc inter pugiles suos in *Parisiensi fidelium persecutione* cæfos, Petrum Ramum annumerat. Vultis confectos ab iis Bartholomæanæ cædis commentarios adeamus? Illic Ramum eundem inter suos religionis causâ mactatos collocant; cum deinde peculiari loco Catholicos enumerent, quos per errorem tanta in strage torrens idem inuolutos abripuit. Vultis acta euoluamus cætera, in quibus illas suorum cædes, tanquam veterum Christiani nominis Tyrannorum

carnificinas, describunt? vbiq̄ue Petrus Ramus huic albo adscriptus occurret. Ecce dum suum numerant pecus, dum eorum recensio- nem instituunt, qui professioni suæ nomen dederant, quorum descriptio tam accurata, tam sedulò perfectus index, in itúsque nume- rus, in publicis seruabatur tabulis, Ramum omnes gregalem suum agnoscunt: Caluinia- næ militiæ sacramento secum obstrictum, au- ctoratúmque profitentur.

Hæc autem quamuis certa & indubitata, testimonia tamen sunt, Auditores: testimo- nio maius quiddam, & grauius affero. Ipsum, quod superest, Ramum audite, loquentem etiamnum in libris quatuor *Commentariorum de Christiana religione*: quibus Caluini virus omne non furtim tegitur, sed quasi explica- tur ad pompam, & ambitiosè ostentatur.

Sed hîc nimirum rursus postulor iniuria- rum, qui libros illos flagitiosâ nouitate infames, & à Ramo conscriptos asseruerim. Hîc rursus criticum hominis acumen triumphat; qui non aliam ob causam hos à Ramo com- mentarios abiudicat, quàm quia susceptæ cau- sæ incommodant: eum ferme ad modum, qui hæreticis nostris, professis illis, neque sectam suam dissimulantibus hæreticis, solennis est,

vt quos è sacris libris aduersari sibi intellexerunt, hos continuò negent Diuinitus acceptos esse, claméntque sacrosancto canone, ne sibi noceant, expungendos. Libri, quos Petro Ramo huc vsque omnes adscripserant, quos sub eius nomine semper editos scimus, reclamante nemine, nemine dubitante, hodie Rami desinent esse, quia iudicio suo, sic tanquam prætoris interdicto, Ramaster quidam ita sanxit. Bibliothecas Simlerus, & Draudius ediderunt, hoc est indices auctorum librorumque omnium, qui à primis retro seculis ad ætatem vsque suam peruenerant: hos *de Christiana religione* libros annon Ramo vterque attribuit? Enumerat Boissardus Rami opera omnia: num huius est ab eo prætermissa mentio? Quid tu igitur ex direpta eius bibliotheca perperam argutaris? perinde quasi recuperari nihil ex naufragio, & in amicorum manus redire potuerit: quod feliciter factum esse Banosius & Boissardus gratulantur. At editi sunt post eius obitum hi libri. Vide ne de Iansenij Augustino, quod posthumum itidem est opus, eodem iure ambigere videaris. Quid deinde superest? Hebraica sunt, inquis, in his commentariis vocabula quædam: cùm tamen hebraicè Ramus nesciret.

Iconum
Tom. 2.

Sed hoc suspicaris ; eum hebraicè nesciisse. Quid si ego contrà suspicer , extremo vitæ tempore , aliquid ab eo de huius linguæ cognitione delibatum , qui hospite Immanuele Tremellio in Germania vteretur , viro hebraicarum litterarum illâ ætate scientissimo ? Sed nostris vterque diuinationibus coniecturisque parcamus: Hebraicè ille nescierit. Fecit , quod scriptoribus , oratoribusque quotidianum est , vt si qua vocabula repererint hebraicæ græcæve linguæ , in quibus vis quædam ad significandum maior , aut vberior pleniórque sit , quamuis imperiti sint huiusmodi linguarum , iis tamen vocibus , quas sunt tanquam ex alienâ supellectile mutuati , perinde atque propriis opibus vti non dubitent. Quid est igitur , quòd argutus iste librorum censor tam inanibus de causis iudicium illud suum de hoc opere tam præfractè tulerit ? cuius auctor , quamuis non esset eius nomen inscriptum , satis tamen ex ipso stylo , & liberis in Aristotelem excursionibus Ramus proderetur ; & vel si deessent cætera , hoc tamen agnosceretur vno , quòd lectorem ad *scholas suas Physicas & Metaphysicas* remittat , quæ Rami opera esse , professor , credo , non inficiabitur. Sed piget profectò tantùm temporis in tam futilibus nugis per-

Commen.
de relig.
Christ. lib.
1. 6. 7.

dere, quas iactare tam insolenter quid aliud est, quàm litteris omnibus illudere?

In commentariis illis suis quem se Ramus tuus profiteatur, hîc demum Ramuscule, post tam infelicem velitationem intellige: Vide, vt qui Geneuæ pestiferæ doctrinæ magisterium affectauerat, Geneuensem theologiam in libris suis pestilens professor, tot iam annis doceat.

- Lib. 4. c. 4.* Petre Rame quot sacramenta sunt? *Duo tantum sunt, baptismus, & cœna & Christi auctoritas hîc satis est, duo tantum sacramenta in euangelio constituentis. Quid de*
- Lib. 3. c. 8.* poenitentia & confessione censes? *Hæc confessio facta Deo, verè Christiana est hæc confessio non est malefacti in aurem sacerdotis expositio. Quid de Eucharistiæ sacramento?*
- Lib. 4. c. 7.* Totis capitibus duodecim, mera de hoc mysterio flagitia profert: *Carnalem presentiam refutandam septem capitibus suscipit. De Missa Pontificia caput inscribit vnum, cuius sacrilegia omnia recitanti mihi, audientibus vobis, terrorem incuterent. Christus, inquit, sanctitas ipsa sanctitatum (summum Pontificem illudit) cœnam instituit: apostoli & eorum discipuli, papa paparum, sancti sanctorum, cœnam celebrarunt, papalem missam*
ne-

nescierunt. Quo nomine nostram in augustissimum sacramentum reuerentiam, & religionem appellat? ἀρτολατρίαν: *Missæ pontificiæ idololatriam: pontificios creophagos.* Quid de imaginum cultu censet? Multis demonstrare contendit meram idololatriam esse. Quid de *iustificatione per fidem*, deque aliis Caluini scitis, & Geneuentibus oraculis commemorem?

Ad tot portenta cohorrescit animus, auditores: video commotos vestros omnium sensus, auribus ipsis hæc monstra respuere. Et erit tamen, qui ea deosculetur? Et quia hæc non veneramur, sycophantæ dicendi sumus? Calumniator sum: quid ita? quia Rami flagitia, quia Caluini sacrilegia non amplector. Iam compella Ramum tuum sanctissimis nominibus, pium, religiosumque sæpius inclama. Hæccine igitur tua pietas est? hæc tua religio? hanc tu profiteberis? ad hanc discipulos tuos erudies? Nam tui certè muneris est, quam pietatem plurimi facis, eam auditoribus tuis commendare. An eos ad Rameam illam institues? illam, quam tam prolixis laudibus, tam amplis præconiis ad cælum extulisti? hanc si probas, cur non profitearis, doceasque? si abhorres, cur tantopere laudasti? Exspecta-

d

mus, Catholice professor, quid de Caluino sentias; cuius doctrina quid immanius in omni sua professione continet, quàm quod illa Rami pia, & sancta mens amplexa est? Qui Calvinianum illud ramale tanto studio protegit, tam sanctè veneratur; cui oratio aduersus doctrinæ nouitatem dicta, vnguis fuit in vlcere; qui eâ se petitum percussûmque declarat: is, si qui laruati Calviniani essent, nōne meritò eorum haræ accensendus videretur? Cur Ramum tueris? an quia Calvinianus est? Cur nouitatis patrocinium suscipis? an quia Calviniana est? Tecum hoc ipse statue.

Interim quanquam afflictum iam & profligatum est numen illud tuum, Francisce Ramaster: tamen quia vix vnquam se victam fatetur quorundam hominum procacitas; decretoria tandem est proferenda sententia. Eritne autem post tormenta illa, quibus euerfa calumnia est, grauius aliquid, quod reperiri possit? Erit, auditores, erit. Cogita, Francisce, quidquid causæ tuæ infestissimum esse potest: vincam tamen ipsâ rei magnitudine cogitationes tuas. Quid? relum expectas? fulmen iaculabor. Superfedendum cæteris testimoniis erat; auditores; vt hoc, quod superest, vno res tota conficeretur. Cætera per me

licet recordatione vestrâ excidant : id modò memineritis vnum, Petri Rami nomen ad Tridentini Concilij calcem, in auctorum prohibitorum indice reperiri. Cuius indicis quanti facienda sit auctoritas, & quàm non leuibus coniecturis, humanisque iudiciis pendenda, satis intelligit, qui eum nouit Tridentini primùm Concilij decreto factum; deinde à Sixto V. & Clemente VIII. Pontificibus, per eruditissimos sapientissimisque viros, quibus hæc mandata cura fuerat, auctum esse. Quem verò in eo locum Ramus obtinet? in prima classe, inter eos scriptores, quorum non liber tantùm aliquis, sed nomen ipsum hæresis causâ proscriptum est: inter omnium auctores ipsos & parentes hæresum; eadem in tribu, in qua Lutherus Calvinusque censentur.

Hic verò vestram, auditores, fidem obsecro: adeone quenquam esse nauiter impudentem, vt cum hæc sciret, Ramum tamen tueri, eius commendare pietatem, religionem prædicare sit ausus? adeone stolidum, vt si ignorauit, libros non adiret, peritos non confuleret ea de re, de qua sibi dicendum intelligebat? Nesciebam. In hoc professionis regie gradu? in tanta librorum multitudine? tan-

to eruditorum, quibus cum versari potes, numero? tam recenti harum rerum memoriâ, quas ex antiquioribus sæpe audire potuisti? Audieram. an tu igitur inter eos nomen profiteris, qui Romanorum Pontificum auctoritatem, (quorum iussu, Tridentino indici, Petri Rami nomen adiectum est) qui Tridentinam ipsam synodum sacrilegè cauillantur? Nesciebas? stoliditatis est, de re, quam ignores, dicere: sciebas? impietatis est, prædicare flagitia, sacrilegia consecrare. Calumniæ fuit, calumniæ me arcessere: calumniatorem eum pleno ore, & tragicis clamoribus vocitare, qui nihil nisi publicis monumentis consignatum, nisi publica ex fide, & ipso ex veritatis sinu gremioque protulerat: quique pauciora multò de Rami nequitia dixerat, quàm quæ produci verè potuissent.

Hic mihi tu frigidam illas, & derisas argumentationes inculca: eas virorum eruditorum testimoniis, Catholicorum annalibus, hæreticorum commentariis, ipsius Rami confessioni, Tridentino denique indici oppone. Dic electum ab Henrico secundo Regium professorem: dic à Lotharingo Cardinali, ab Audomaro Talæo, à viris integerrimis amatum: dic mathematicam ab eo professionem

constitutam de suo, & idoneis redditibus dotatam: eius testamentum quàm poteris clamorosissimè recita. his subiectam intercalarem illam laciniam flebiliter decanta; *Et erit hereticus Ramus? Et erit perduellis Ramus?* Scilicet Calvinianam hæresim non est anno sæculi sui septuagesimo professus; quia quinquagesimo primo regis ornatus beneficiis fuerat? Non transit in Calvini castra, annis ante obitum duobus; quia in optimi Cardinalis gratiam ante annos viginti fuerat admissus? Eum purgat ab huius suspitione sceleris, magni Talæi amicitia, qui tantò antè quàm esset admissum, fuerat summo academiæ desiderio, immaturâ morte præreptus? Non est cum perduellis cæsus; quia cum probis aliquandiu vixerat? Genevæ docendi munus non ambiit; quia Lutetiæ mathematicam professionem priùs instituerat? piâ & catholicâ morte perfunctus est; quia testamentum conscripserat, annis ante obitum quatuor; quo testamento quingentas in stipendium Mathematici professoris annuas libellas legat, centenas auunculo suo, sororis filio centenas; atque id genus alia; quæ quis honestiorum hominum, & minimè proiectorum, Genevæ non faciat?

Hæc scilicet Rameæ causæ firmamenta, &

d iij

præsidia sunt : hæc fulguritum hominem expiant, conuincunt annalium fidem, sacris ipsis oraculis silentium imperant. Quid ais, bonarum partium patrone? Idonea scilicet erat hæc causa, in qua te tam ambitiosè iactares? idonea illa religio, cui defendendæ, cui prædicandæ tantum tempus impenderes? quâ certè oratione fiet, vt laudes tuas deinceps boni omnes in opprobriorum loco numeraturi sint; quâ factum est, vt gloriosum mihi duxerim, eodem ore, me maledictis, Calvinianam pestem laudibus onerari. Quanti redemptum voles, nunquam pro Ramo dixisse! quàm altis tenebris semestrem illum partum damnatum cupies! sed quid agas? iacta est alea. Quod superest, hoc in posterum caue, vt sis & in deligendis causis prudentior, & pudentior in tractandis.

Verùm quia non Rami vnus, sed ordinis sui causam agere se professus est orator: quia per Rami latus, professores à me cæteros peti, & ex vnus probro, factam vniuersis contumeliam professus est: faciam, vt intelligatis deinceps, non minùs hebetem eum in defendendo professorum ordine, quàm in vindicando Ramo fuisse. Equidem sum hominis iudicium miratus, qui causas simul duas agen-

das suscepit: quarum altera peior erat, quàm vt defendi posset; altera melior, quàm vt defendi deberet. Nam & turpior est Ramus, quàm vt vir ei probus faueat; & integrior est atque laudatior regionum professorum ordo, quàm vt defensione indigèat. Cedo enim, à quo, & quâ tandem iniuriâ est ordo ille violatus? Ramum, inquit, dum notasti; vniuersus à te ordo eâdem maculâ notatus est. Nouum crimen, auditores; noua, & insolens, & à nemine præterquam à professore isto lata lex; vt si cuius est publicum manifestumque scelus, & monumentis omnibus contestatum, commemorari à quoquam, citra ordinis, cui quondam addictus ille fuerat, dedecus non possit. Quod si ita est: quæ tandem vsurpari verbis, & in exemplum adduci flagitia poterunt? Cùm enim scelerum auctores omnium, aut in ordine aliquo & sodalitate vixerint; aut cognationis, quod arctius est vinculum, & affinitatis, necessitudine quadam cum aliis sint, nexûque coniuncti: erunt semper, qui læsos se ac violatos exoptulent, si qua crimina & dedecora sermone perstringantur. Quo quid dici & à ratione abhorrentius, & vtilitati vitæ, conformandisque hominum moribus magis contrarium infestumque possit?

An læsos se Augustiniani Patres expoſtulant, cùm hæreticus, cùm ſcopulus religionis, cùm Eccleſiæ pernicies Lutherus appellatur? An conqueſtus eſt vnquam Nouiodunenſis clerus, cùm Ioannem Caluinum, deſertorem Chriſtianiæ religionis, prædonem ſacrorum, Europæ procellam ac turbinem appellari audiit? An factam ſibi iniuriam clamat Illuſtriſſimus Epiſcoporum ordo; cùm Iacobus Spifamius, cùm Andreas Duitius, cùm Antonius Dedominis, inter hoſtes Chriſtiani nominis, & perfidos ab Eccleſiæ ſignis transfugas numerantur? An indignatur Eminentiſſimus Cardinalium Senatus, cùm Odonem Caſtilionæum audit Caluiniſtis partibus ſtudiſſe? Nullus antehac ex iis ordinibus, commemorari ſuorum malefacta vetuit; neque, ſi qua iis labes inhæſerat, eâ ſe putat aſperſum, dum quotidianis ſermonibus renarratur.

Publici iuris exempla iſta ſunt: proſtant erudiendæ poſteritati: periit ordini ſuo eorum honos, cùm iis ipsis per ſcelera ſua periit. Non iam ex collegio vel ſodalitate vlla, ſed ex annalium gente ſunt. Ius habet in eos ſuum hiſtoria: eôſque nobis ad præceptionum, ad tragœdiarum, ad ſermonum omnium argumenta commodat. Vnus legitimam hanc poſ-

hanc possessionem; annalibus, historiis, memoria nostræ præripere tentat hodiernus orator; & quia togæ suæ umbrâ Petrum Ramum protegit, tutiorem vult esse, quàm si Antistitum infalis, Romanorúmque procerum purpurâ tegeretur.

At certè quidquid vsquam est cordatorum hominum, hoc impensius solet improbitatem aliquam damnare & abominari flagitia, cum ab vno quopiam ex ordine aut collegio suo profecta sunt. Quò videtur labe illa propior, atque coniunctior, hoc eam vehementius refugiunt & aspernantur; ne quâ possint suspicione communionis afflari; atque vt de vniuersi sanitate corporis & integritate constet, si quod in eo putridum infectumque membrum fuerit, longè à se causaque sua disiungunt. Tu perditum hominis causam cum ordinis tui causa implicatam vis esse: & qui ab illa societate, omnique honoris commercio, flagitiis suis auulsus est; hunc quasi postliminio reuocatum, eandem rursus in sodalitatem intrudis, quæ nisi funestari ab illo non potest. Professorum ordinem violavi: quid ita? quia, si superis placet, Ramum, Ramum esse dixi. Ego verò tuis à te factam iniuriam contendo, dum eius suscepto

patrocínio te ordinis tui vindicem professus es.

Nam si quis fuisset in illo coetu tam peregrinus, qui te probum, & sincerum oratorem putasset, non calumniatorem professum, non famosissimæ maledicentiæ declamatorem; is cum te dicentem audiisset, quid existimasset aliud, quàm te collegarum tuorum nomine, Ramo patrocinari, ordinem tuum Ramo vniuersum fauere? Hanc iis notam, si non esset eorum perspecta integritas & innocentia, inurebas. Eos accusabas, dum hanc eorum defensionem institueres, ipsi se aduersus calumniam tuam vnâ probitatis suæ famâ defendebant. Quid est quòd vt Rami causam adiuues, partem in eos inuidiæ atque offensionis exoneras? Norant hominis mores, doctrinam norant; deprecabantur communionem nominis atque famæ: tu eorum famam cum Rami honore atque nomine vis esse coniunctam: perinde quasi nihil habeant per sese veræ & sinceræ laudis, nisi eumentitam & adulterinam, ex falsa personati Rami probitate mutuentur.

Hoc iterum atque iterum asseuero. Nemo maiorem ordini tuo maculam inussit, quàm quæ hodie oratione tuâ illata est. Tu collegas tuos, viros integerrimos, quorum par est doctrinæ pietatisque laus, Rameæ doctrinæ fau-

tores facias? Dic eos Luthero, dic Caluino, dic cæteris hæretici nominis doctoribus suffragari: quid foedius in eos confinges, quàm cùm huic Calviniano nepoti studere, huius amplecti & fouere doctrinam persuadere conatus es?

At eorum interest, Rami collegæ quondam sui honorem, per fas, per nefastueri. Professor regius, opinor, Carpentarius erat, quo quem hostem Ramus capitaliorem habuit? Extant plena vehementissimis in Ramum orationibus, eius volumina, quibus perniciosam illius doctrinam exagitat: ratus sui, collegarumque honoris interesse, ne tam exitialibus doctrinis fauere censerentur. Professor item Regius Genebrardus fuit, quo viro quid varietate doctrinæ instructius? quid vitæ sanctimoniâ probatius fuit? Quod de Rami doctrina iudicium tulerit, audiistis. Quid autem agebat Genebrardus? quid cogitabat? sic ordinis sui honori consulebat professor regius? Suo suorumque honori bene consultum vir sapientissimus duxit, si omnem à sodalitate sua erroris & nequitiae suspicionem remoueret. Theologus enim, & Parisiensis Theologus Genebrardus fuit; qua in facultate quòd nulum sit gradum adeptus, artiumque magiste-

rio contentus sit noster ille Rami defensor, qui tamen inhiat ad honores illos academicos: satis hoc prodit indicio, quàm sit theologiarum litterarum expertus; & quantò æquius in Genebrardi iudicio, quàm in suo, acquiescere de Petri Rami theologia debeat. Cui viro si maledixeris Franciscæ, quòd tam seверо iudicio Ramum affligat: erit hoc scilicet ordini tuo gloriosum, te professorum Regionum alteri fauere, quia Calvinianus fuit; alteri, quia est eximiè Catholicus, aduersari. Eò patrocinium tuum recidet, vt ordinem tuum, dum his defendis artibus, crimineris.

Vide autem quàm infelix patronus hodie fueris, non tantùm in illa ordinis tui causa, sed etiam in tota declamatione, quâ lites plurimas magnus ardore turbulenter mouisti; omnes, dum aduersus teipsum agis, amisti? Nam vt specimen tibi aliquod tuarum in te incursionum exhibeam: pro Parisiensi academia, multa, vt mihi quidem relatum est, dixisti: quo consilio? nõne videbas te pro aduersario ipsius Ramo dicere? Ramum defendis? contra Parisiensem Academiam facis. Academiam tueris? aduersaris Ramo: eius doctrinam damnas: mihi allaboras. Quòd te vertas? qui stupor ille tuus, qui fu-

ror est? quæ vnquam oratio vehementiùs secum ipsa confligit? Age verò, pro Iansenianis an commodiùs dixisti, & feliciùs? quorum hominum causam quòd tueri te professus es, quis valdè miretur, quando Calvinianam defendisti? sed hoc miror, plùs ei te defensione tuâ, quàm omnes antehac aduersarios, omni virtute atque industriâ, nocuisse. Nam quæ tanta tua vel perfidia, vel inconsiderantia fuit, vt quod ad hanc diem illi tacuerant, quod si obiectum ab inimico fuisset, acerrimè refutassent, id publicè profitereris; eos oratione illâ, quam aduersùs doctrinæ nouitatem habui, offensos; eâ se petitos arbitrari. Quæ de nouarum contumacia & perduellione sectarum, de Calvinianæ factionis primordiis, de purioris theologiæ & vitæ sanctioris ementita professione, de clandestinis conuentibus, de coniurationibus in rempublicam, de ciuiliùm bellorum facibus à me dicta sunt; iis se designari quisquam, nisi malè sibi conscius, crederet? siue autem eorum effers arcana, siue falsa quædam comminisceris; vide, quàm tua sit in eos iniuriosa declamatio, & quàm subitâ conuersione accusator ex patrono sis factus. Sua ipsis exprobrantur crimina, quoties Calviniana narrantur? minatur iis

supplicia, quisquis petitas ab hæreticis pœnas commemorat? Quis hoc ante te dixerat? quis tantum de illa hominum gente suspicabatur, quantum tu fateris, non adactus, non impulsus, ne rogatus quidem; sed voluntarius, an testis? an delator? Est autem, cur vobis ab eo timeatis, auditores, qui se doctrinæ istius fautorem tam audacter, & inuerecundè professus est. Ego si quando hominis alicuius orationibus interessem, qui Calvinianæ causæ patronus fuisset, quem pupugisset oratio aduersus doctrinæ nouitatem habita; id cauere primum, & ante omnia vnum cauere; ne suis ille sermonibus, vel ex Caluino, vel simili quodam ex fonte, aliquid pestiferæ nouitatis aspergeret.

Id enim profectò, id oratione suâ quærebat, vt factum nouitati conuicium vlcisceretur: id deinde alterum; vt foetum maledictis stomachum in nos effunderet. Rami causa, non propositum, sed occasio fuit. Aditum hunc sibi patere commodum duxit ad calumniandum liberiùs, & in omni probrorum genere bacchandum. Quid enim maledicentiæ (vos, qui aderatis, testor) prætermisit? Quæ infarta non sunt, & intrusa mendacia? antiqua, recentia; sua, aliena; omnia effudit. Tan-

ti erat, dum publicam illam maledicendi professionem exerceret. Sed erant illa viri minimè mali mendacia; adeo stolidè mentiebatur: ut mirum sit, qui tandiu se in arte illa exercuit, tam parum profecisse. Quæ quidem omnia retexere, neque fas in tanta multitudine, neque porrò necesse est, cùm ipsâ suâ inanitate vaneſcant. Humiliora sunt quædam, & indigna grauitate orationis: turpiora nonnulla, & moleſta verecundis auribus, quæ tamen ipse quàm finxit turpiter, tam parum pudenter in honestorum hominum cœtu explicuit.

Vide autem, Francisce, quantò æquiores in te humaniorésque ſimus. De te, moribúſque tuis multa nobis, ut minimum dicam, parum commoda, narrata ſunt: nunquam vulgauimus. Multis ex academia ſodalibus tuis inuiſum te indoles iſta reddit, de qua in præſenti nihil exprobro. lenimus illas odiorum aſperitates, ſuademus ut ſi quid in te importunius eſt, placidè ferant. Vitæ tuæ acta ſubmiſtrarunt nobis alij: ſperabant ad ignominiam tuam edenda: non facimus. Hodie te dicentem diſcipuli noſtri riſerunt. Veniebant ad me identidem, certis quibuſdam interualliſ temporum, qui de oratione tua renuntia-
rent: aiebântque minimè politam eſſe; mini-

mè latinam : inconditè atque temere nullis grammaticæ, nullis rhetoricæ legibus ferri ; nullo vocum delectu, nullâ concinnitate numerorum ; modò nimiùm abiectam, modò plus æquo tumentem : vbiq̃ue laciniosam. hoc ad nos pueri ipsi referebant : eos ego voce vna compeſcebam : professor est regius. Quid aliud amici in causa fieri à nobis diciq̃ue potuisset ? Quàm hoc iniquum est, dum honori tuo tam studiosè consulimus, te in nostrum hostiliter incurrere!

At nobis, nominique nostro si parcendum non duxisti : tibi certè parcere ipse debueras. Quem putas esse hominum sensum, dum te conuicia teterrimis faucibus in nos euomentem audiunt ? quid te assequi declamatione tuâ putas ? vt exclament ? ô sceleratos Iesuitas ! Tuæ sunt vel ineptiores, vel atrociores calumniæ. Hic, si nescis, illorum sensus, hæc verba sunt : ô facem ! ô sordes ! ô maledicum ! ô ingratum ! qui eos à quibus est olim, in humiliori fortuna, beneficiis affectus, tam indignè adhibet. Obseruant nunquam esse, in academia vlla concione, ab vllò qui liberaliter educatus esset, nunquam nisi ab hominibus vilissimis, & honestatis omnis expertibus, contumeliosum illud in nos dicendi genus
vsur-

vsurpatum. Quod dum à te frequentatum vident, cogita quæ de te iudicia sint; quæ nomini tuo labes adhærescat.

Vide qui sis, Francisce: non iam es ex illo grege tenuiorum hominum, cui ius est quoddam in omnia scurrarum, & balatronum conuicia, & furere impune obtrectando licet: conditionem olim tuam ista fortasse decuissent. Nunc verò, cùm Regius Professor, cùm vir spectabilis factus es: cur non totus elegans euadis? totus honestus? totus alius, atque olim fuisti? Cur illam maledictorum facem ex veterere tua supellectile seruâsti? Spes est autem, spes est, auditores, breui excutiendum ab eo, quidquid ex primis illis moribus concretum adhuc inolitumque superest. Et in dies certè fit elegantior: mitigatur sensim, & expolitur hominis ingenium: dediscit vernilem illam licentiam. Dediscit, inquam; nam qui nuper inter altaria, dum esset Rector Amplissimus, nulli conuicio parcebat; rabiosum eum hodie oportebat in auditorio suo videri, nisi ponere aliquid de pristina indole cœpisset. hoc autem audio, atrociorum eum illic non fuisse, quàm inter aras fuerat. Pars hæc humanitatis est, non fuisse inhumaniorum.

Ex quo fructum hunc hodie cepit, quòd

f

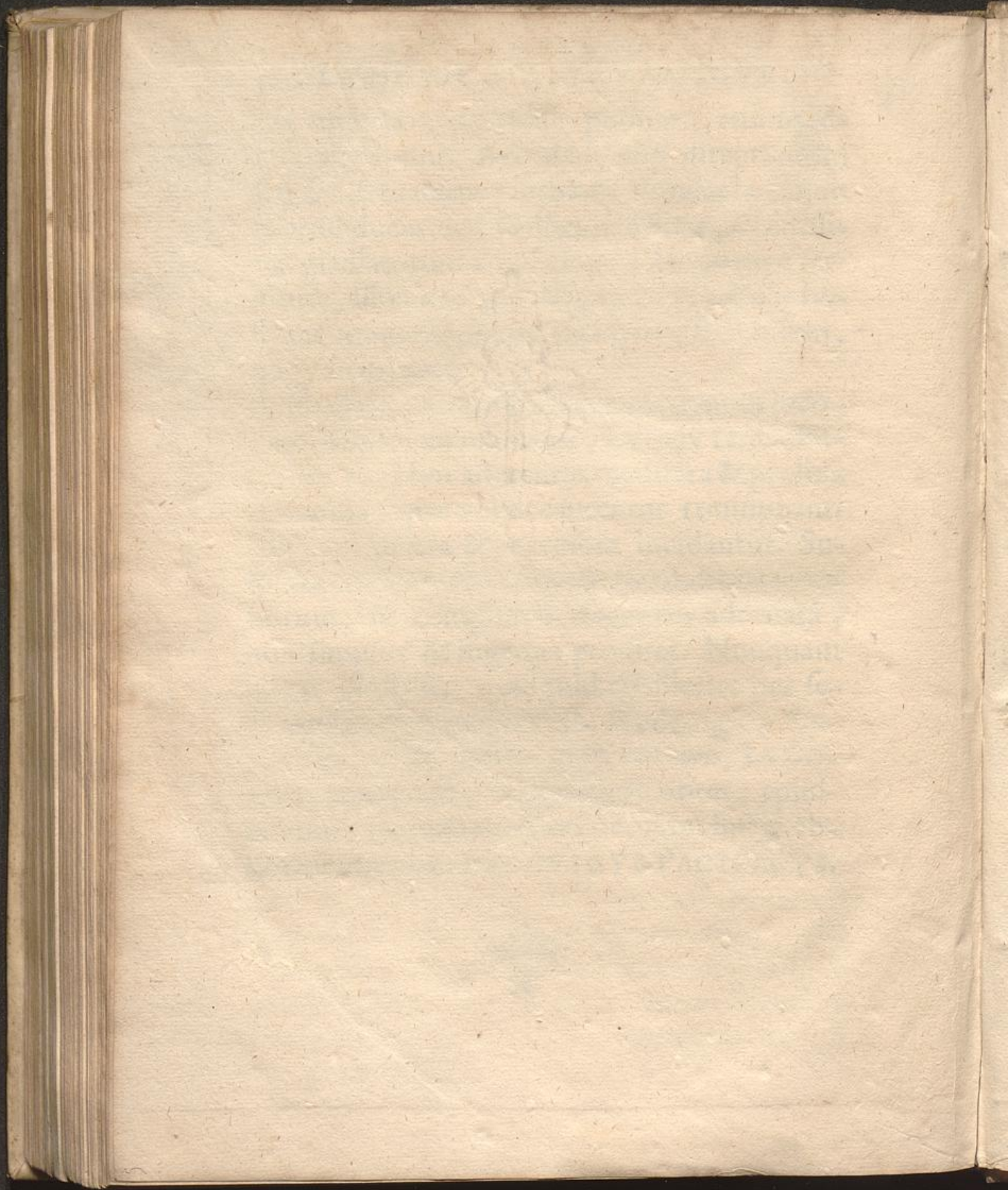
temperauerim ipse mihi, & remissè cum eo lenitèrque agendum statuerim. Audiistis, quàm non iracunda, quàm placabilis, quàm benigna oratio mea fuerit. Et vereor quidem, ne in illa Calvinianæ doctrinæ causa, quam vehementiùs solent moderatissimi quique tractare, mollior ego, indulgentiòrque sim visus. Sed nimirum lenitate videri malim, quàm asperitate peccasse.

DIXI.

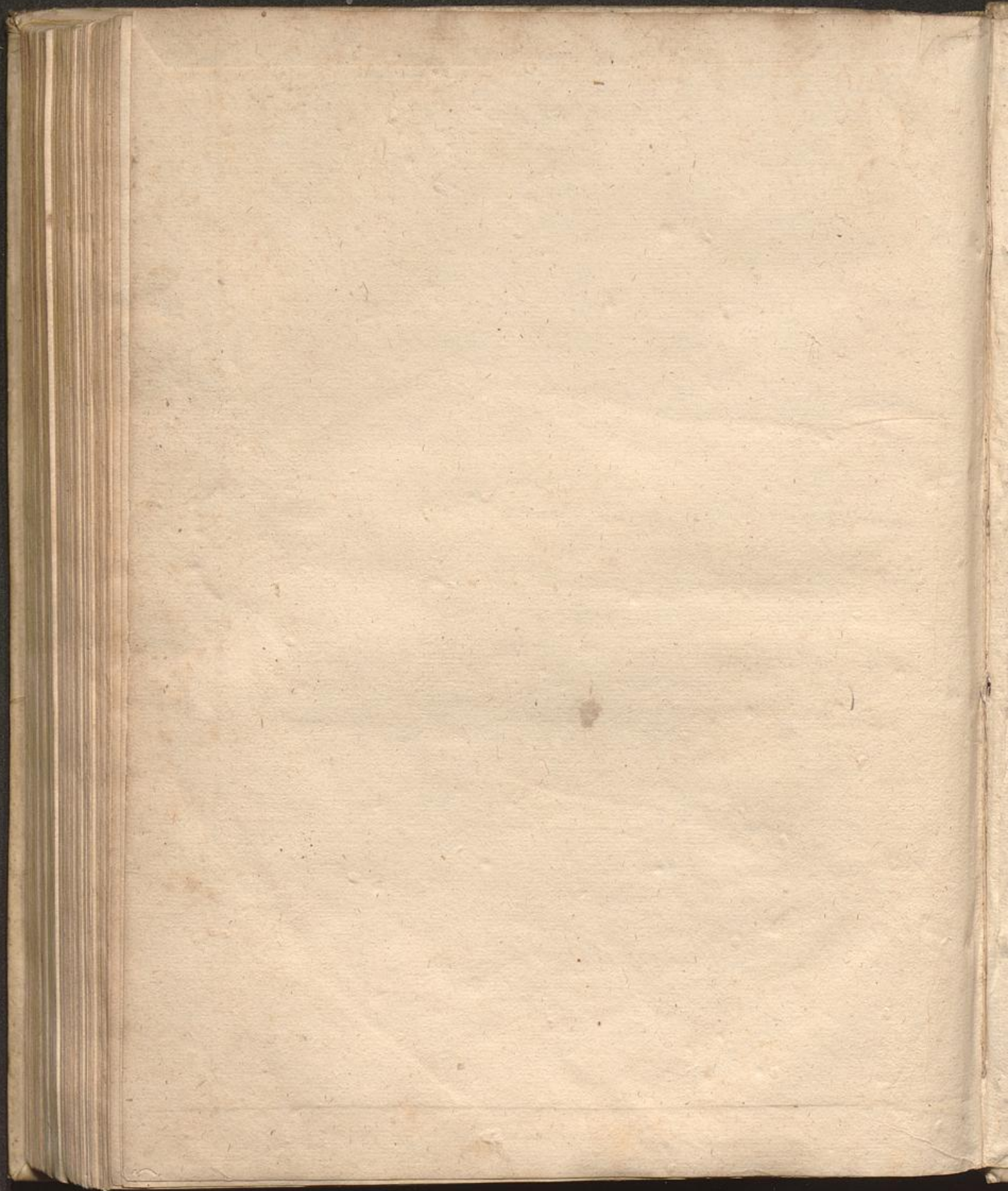
AD FRANCISCVM DVMONSTIER.

ORATIONEM tuam, vt audio, recognoscis impigrè; & vt in lucem ornatiòr prodeat, diurnis nocturnisque laboribus expolis: cupidè illam exspecto. Eam à maledictis insignioribus, amicorum hortatu, repurgas: in antecessum gratulor. De Rami vita, quod antè factum oportuerat, consuluntur antiquarij, omnes bibliothecarum foruli vestigantur: diligentiam hanc, quamuis sera est, laudo. Vnum, quò tuis amicorùmque laboribus parcas, moneo; ne infudes iis corrogandis testimoniis, quibus doceas, Catholicum aliquando Ramum fuisse; hoc enim non ambigimus: sed ea conquiras vna, quæ talem eum conuincant fuisse post annum superioris sæculi septuagesimum; quo tantùm anno Calvinianam professionem edidit. Luculentorum huiusmodi testimoniorum segetem vbi repereris, Romam mitte: vt eorum ex fide Tridentinus index emendetur. Vale.

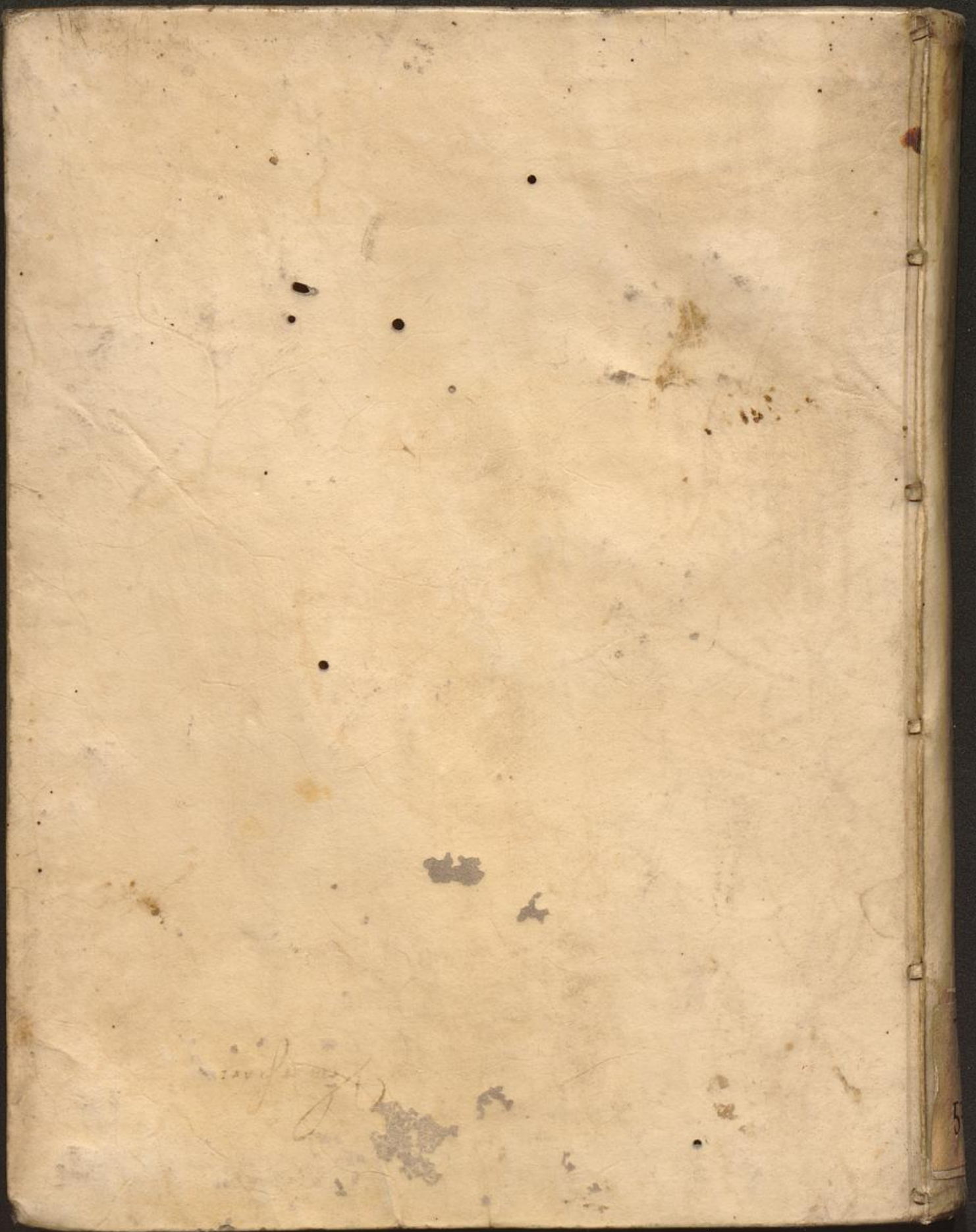

Th

5796